

Natuurtoets Wet natuurbescherming

Vliegveld Valkenburg

Eelerwoude werkt

met passie aan een mooi

en groen Nederland

Opdrachtgever:

Gemeente Katwijk
Mevr. T. Hoogkamer
Koningin Julianalaan 3
2224 EW Katwijk aan Zee

Opdrachtnemer:

Eelerwoude
[Onze vestigingen](#)
088-1471100
info@eelerwoude.nl
www.eelerwoude.nl

Projectgegevens:

Projectnummer:	9185
Datum:	27-8-2020
Projectleider:	J. Hakkens
Opgesteld:	M. Leenen en J. Hakkens
Status:	Definitief
Versie:	2

© 2020 Eelerwoude

Dit rapport is enkelzijdig opgemaakt.

Inhoud

1	Inleiding.....	5
1.1	Toetsing ontwikkeling.....	5
1.2	Plangebied	6
1.3	Natuurwaarden	6
2	Natuurtoets.....	8
2.1	Huidige situatie en ontwikkeling	8
2.1.1	Huidige situatie	8
2.1.2	Voorgenomen ontwikkeling.....	10
2.2	Natuurwetgeving en beleid	12
2.2.1	Bescherming van soorten.....	12
2.2.2	Bescherming van gebieden	12
2.2.3	Bescherming van houtopstanden	13
2.2.4	Natuurnetwerk Nederland	14
2.2.5	Overig beleid en plannen	15
2.3	Methode	15
2.4	Effectbeoordeling soorten.....	15
2.4.1	Planten	15
2.4.2	Vleermuizen	16
2.4.3	Grondgebonden zoogdieren	18
2.4.4	Broedvogels van bosclementen met jaarrond beschermde nesten	18
2.4.5	Broedvogels van gebouwen met jaarrond beschermde nesten	20
2.4.6	Broedvogels van open gebied	21
2.4.7	Broedvogels van structuurrijke bosranden, ruigten en moeras	23
2.4.8	Amfibieën en reptielen	23
2.4.9	Ongewervelden	25
2.5	Conclusies	26
2.5.1	Bescherming soorten	26
2.5.2	Bescherming gebieden	27
2.5.3	Bescherming houtopstanden	27
2.5.4	Natuurnetwerk Nederland	27
2.5.5	Uitvoerbaarheid van de plannen	27
2.5.6	Geldigheid onderzoek	28
3	Maatregelen voor natuur	29

3.1	Categorie I.....	29
3.1.1	Vleermuizen	29
3.1.2	Broedvogels van boselementen met jaarrond beschermde nesten	32
3.1.3	Broedvogels van gebouwen met jaarrond beschermde nesten	32
3.1.4	Rugstreeppad	34
3.1.5	Platte schijfhoren	34
3.2	Categorie II.....	35
3.2.1	Broedvogels van open gebied	35
3.2.2	Broedvogels van structuurrijke bosranden, ruigten en moeras	36
3.2.3	Hermelijn	36
3.3	Categorie III.....	37
3.3.1	Argusvlinder	37
3.3.2	Rietorchis.....	38
3.4	Overzicht maatregelen	38

LITERATUURLIJST

BIJLAGE 1 Wettelijk kader natuurwetgeving

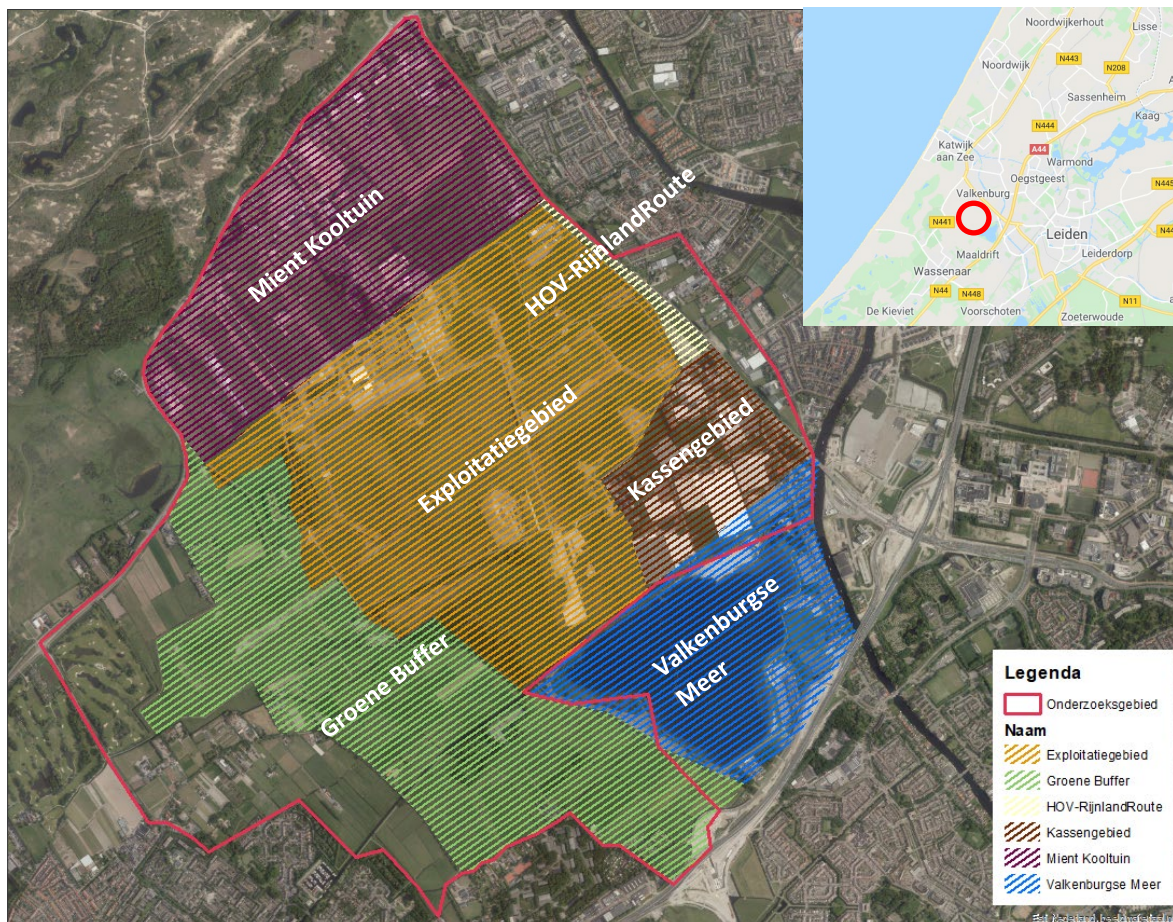
1 Inleiding

1.1 Toetsing ontwikkeling

Voormalig Vliegveld Valkenburg wordt ontwikkeld tot een groen woon- en werkgebied met ruimte voor 5.000 woningen, een werkpark, maatschappelijke en commerciële voorzieningen en recreatiemogelijkheden. De nieuwe woonwijk wordt zelfvoorzienend in de energiebehoefte.

In het kader van de voorgenomen ontwikkelingen van Locatie Valkenburg tot woon-, werk- en recreatiegebied heeft Eelerwoude in 2014 een grootschalige inventarisatie uitgevoerd van alle relevante diersoorten. Het ging hier primair om soorten die een wettelijk beschermde status hebben onder de Flora en faunawet, en in mindere mate om Rode Lijst-soorten. In 2018 heeft Eelerwoude een inventarisatie uitgevoerd naar broedvogels, platte schijfhoren en in een deel van de woonkern van Valkenburg naar vleermuizen. Op basis van de verspreidingsgegevens van 2014 en 2018 heeft Eelerwoude de ecologische ruggengraat en de draagkrachteisen van de onderzochte soort(groep)en opgesteld (Eelerwoude, 2019).

In een toetsing van de plannen aan de natuurwetgeving en het natuurbeleid wordt in voorliggende rapportage (hoofdstuk 2) toegelicht of de ontwikkeling gerealiseerd kan worden binnen de kaders van de natuurbescherming. De ecologische ruggengraat en draagkrachteisen worden in hoofdstuk 3 toegepast om de mogelijkheden ter verbetering van de leefgebieden van deze soort(groep)en uit te werken.

Figuur 1: Ligging van het onderzoeksgebied 2014/2018 (in rood) en de deelgebieden van het plangebied (Bron: ESRI, 2020).

1.2 Plangebied

Vliegveld Valkenburg ligt in de gemeente Katwijk, provincie Zuid-Holland. Het onderzoeksgebied (figuur 1) ligt te midden van de stedendriehoek Katwijk – Wassenaar – Leiden. In figuur 1 zijn ook de deelgebieden van het plangebied in beeld gebracht. De ontwikkelingen die plaatsvinden in de deelgebieden worden op hoofdlijnen toegelicht in paragraaf 2.1.2.

Aan de noordelijke en noordoostelijke zijde wordt het plangebied begrensd door stedelijk gebied. De westkant van het gebied grenst aan de duinen tussen Katwijk en Wassenaar. Binnen dit gebied, dat tevens dient als primaire waterkering, zijn hoge natuurwaarden aanwezig.

De zuidkant van het gebied grenst aan de kern van Wassenaar. In tegenstelling tot de noord- en oostzijde, is de bebouwingsintensiteit in dit gebied laag waardoor er nog steeds veel ruimte is voor groen. De zuidoostkant van het gebied grenst aan de A44, en vormt binnen de ruimere omgeving de laatste groene corridor tussen de duinen en het verder naar het oosten gelegen Groene Hart. De oostkant van het gebied wordt begrensd door het Valkenburgse Meer dat sinds 1950 wordt ontgraven. De ontgraving van het Valkenburgse Meer vindt nog steeds plaats. In de komende jaren zal het meer nog worden uitgebreid.

Het gebied tussen Wassenaar en het Valkenburgse Meer vormt een groene ader in zuidoostelijke richting naar het weidse polderlandschap van het Groene Hart. Ten westen wordt het plangebied begrensd door het duingebied Berkheide. De provinciale N441 vormt aan de westzijde de begrenzing van het plangebied.

1.3 Natuurwaarden

Met betrekking tot de aanwezige natuurwaarden binnen het onderzoeksgebied zijn drie categorieën onderscheiden. Deze drie categorieën kennen met betrekking tot het in de Wet natuurbescherming genoemde belang 'ruimtelijke ontwikkeling' een verschillend juridisch afwegingskader. Deze verschillende afwegingskaders kennen een zekere mate van (juridische) flexibiliteit waarmee rekening kan worden gehouden bij de uitwerking van de inrichtingsplannen.

Categorieën:

1. Wettelijk streng beschermde soorten (vogels jaarrond beschermde nesten en habitatrichtlijnsoorten).
2. Beschermde soorten (vogels niet jaarrond beschermde nesten en nationaal 'overige' beschermde soorten).
3. Overige (niet beschermde) natuurwaarden met belang voor de biodiversiteit.

De strategie van de ruimtelijke inrichting is erop gericht om:

1. voor de categorie I streng beschermde soorten de essentiële delen van leefgebieden te behouden en daar waar mogelijk te versterken;
2. voor de categorie II van de meer flexibele soorten de leefgebieden waar nodig te verschuiven en daar waar mogelijk te versterken;
3. voor de categorie III-soorten extra leefgebied te creëren.

Zie tabel 1 voor de op basis van de ecologische onderzoeken geselecteerde soorten en soortgroepen.

Tabel 1. Geselecteerde soorten en soortgroepen Vliegveld Valkenburg (Eelerwoude, 2018).

soort	ecologische ruggengraat			Jaar waarin vastgesteld	motivatie en toelichting keuze
	Categorie I	Categorie II	Categorie III		
boomvalk	x			2014	vrij kritische roofvogel, nestelt in kraaiennesten en jaagt vooral op libellen boven wateroppervlakten
buizerd	x			2014/2018	vrij algemene roofvogel, nestelt in oudere, opgaande beplanting, jaagt in open terrein
sperwer	x			2014	vrij algemene roofvogel, jaagt in open terrein maar ook in stedelijk gebied
ransuil	x			2014/2018	vrij kritische nachtvogel, nestelt in oudere, opgaande beplanting, jaagt in (half-)open terrein
havik	x			2018	vrij algemene roofvogel, jaagt in zowel open als besloten omgeving
kerkuil	x			2014	vrij kritische nachtvogel, nestelt in (agrarische) gebouwen, jaagt in (half-)open terrein
gierzwaluw	x			2014	vrij algemene broedvogel, nestelt onder dakpannen in stedelijk algemeen broedvogel, gebouwbewonend, nestelt in woonwijken en op agrarische erven
huismus	x			2014/2018	algemene, weinig kritische, gebouwbewonende vleermuis
gewone dwergvleermuis	x			2014	vrij algemene vleermuis, overwintert in Bunkerbos
gewone grootoorvleermuis	x			2014	vrij algemene, gebouwbewonende vleermuis
laatzieger	x			2014/2018	vrij zeldzame en kritische vleermuis, overwintert in Bunkerbos
meervleermuis	x			2014	vrij algemene boombewonende vleermuis, kenmerkend voor bomen met holten, jaagt in (half-) open terrein
rosse vleermuis	x			2014/2018	algemene gebouwbewonende vleermuis, met name talrijk tijdens najaarstrek
ruige dwergvleermuis	x			2014	vrij algemene vleermuis, jaagt op donkere plaatsen boven wateroppervlakten
watervleermuis	x			2014	pioniersoort van makkelijk vergraafbare bodems, typisch voor kale, braakliggende terreinen en tijdelijke natuur
rugstreepd	x			2014	kritische soort en indicator voor goede waterkwaliteit
platte schijfhoren	x			2014	
hermelijn		x			kritische soort van graslanden en landschapselementen
boerenwaluw		x		2014/2018	gebouwbewonend in schuren met vee
grutto		x		2014/2018	kritische weidevogel van open en vochtige graslanden
kievit		x		2014/2018	vrij algemene en bekende weidevogel, broedt in open terrein (akkers en graslanden)
kneu		x		2014/2018	vrij kritische soort van structuurrijke ruigten en bosranden
rietzanger		x		2014/2018	vrij kritische soort van rietoevers
spotvogel		x		2014/2018	vrij kritische soort van jonge, structuurrijke opgaande beplantingen
veldleeuwerik		x		2014/2018	kritische weidevogel van open terrein
argusvlinder			x		vrij kritische dagvlinder die landelijk sterk is afgenomen
rietorchis			x	2014	kritische soort van natte, verschraalde graslanden

2 Natuurtoets

2.1 Huidige situatie en ontwikkeling

2.1.1 Huidige situatie

Binnen het plangebied komen verschillende landschapstypen voor die een waardevolle betekenis hebben voor de aanwezige natuurwaarden in het gebied. De verschillende landschapstypen worden hieronder verder behandeld. In figuur 2 zijn de belangrijkste landschapstypen op kaart weergegeven.

Open grasland

Grote delen van het centrale deel van het voormalige vliegveld bestaan uit open, grazige vegetaties. Deze vegetaties zijn in de legenda van figuur 2 te zien onder 'open graslanden' (de overige graslanden in het plangebied zijn agrarische graslanden). Gedurende de periode dat het vliegveld nog in gebruik was, heeft er een verschrallingsbeheer plaatsgevonden door middel van het maaien en vervolgens afvoeren van de vegetatie. Het verschrallingsbeheer heeft in combinatie met de aanwezige abiotische omstandigheden (matig voedselrijke, kalkhoudende tot kalkarme zavel en zand en het uittreden van kwel), gezorgd voor gunstige standplaatsfactoren van verschillende plantensoorten die hoge eisen stellen aan hun omgeving. Tijdens het integrale veldonderzoek van Eelerwoude in 2014 zijn onder meer bijenorchis, rietorchis, blauwe bremraap en steenanjer waargenomen.

Vanaf 2014 hebben op verschillende locaties werkzaamheden plaatsgevonden waardoor de standplaatscondities zijn veranderd. Door het vergraven van de grond is de verarmde toplaag lokaal verdwenen waardoor de voedselrijkdom is toegenomen. Daarnaast vindt vanaf 2006 weer bemesting plaats (Eelerwoude, 2018). Na dat jaartal is een groot deel van het terrein verschillende keren bemest. Deze bemesting heeft een negatieve impact gehad op de kwaliteit van de graslandvegetatie omdat concurrentiekrachtige soorten met een voorkeur voor eutrofe omstandigheden zijn toegenomen. Tevens is de structuur van de vegetatie veranderd van lokaal vrij ijl naar een dichte grasmat, met daarin dominante soorten als vossenstaart en glanshaver. Soorten die voor hun leefgebied in hoge mate afhankelijk zijn van grazige, open vegetaties zijn bijvoorbeeld grutto, graspieper, gele kwikstaart, veldleeuwerik en argusvlinder.

Boselementen

De boselementen in het plangebied en het onderzoeksgebied hebben een totale oppervlakte van circa 27 hectare. De ouderdom van de verschillende boselementen varieert van jong tot vrij oud. De boselementen aan de noordkant van het plangebied bestaan grotendeels uit beplanting van gewone es en esdoorn en zijn vrij jong. Aan de zuidkant, net buiten de voormalige vliegbasis, is het bunkerbos gesitueerd evenals de ten zuidwesten van het Bunkerbos gelegen milieustraat. Het bunkerbos is een jong bos met een rijke ondergroei. De dominante boomsoorten in de opstand zijn gewone es en esdoorn. Soorten die voor hun verblijfplaatsen grotendeels afhankelijk zijn van de opgaande beplanting van boselementen zijn gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis, boomvalk, buizerd, havik en ransuil.

Moeras & rietruigte

Moeraszones binnen het onderzoeksgebied zijn aanwezig in het ten noorden van het Bunkerbos gelegen helofytenfilter en langs de randen van het Valkenburgse Meer. Binnen de helofytenfilter bestaat de aanwezige vegetatie voornamelijk uit (overjarig) riet. Daarnaast zijn hoge ruigtekruiden aanwezig waaronder harig wilgenroosje en gewone braam. Langs de randen van het Valkenburgse Meer is een overeenkomstige vegetatie

aanwezig, aangevuld met verspreid staande wilgen. Soorten die van dit biotoop gebruik maken zijn bijvoorbeeld hermelijn en rietvogels zoals rietzanger.

Figuur 2: Plangebied en belangrijkste landschapstypen (Bron: ESRI).

Bebouwing en verharding

Binnen het onderzoeksgebied is bebouwing aanwezig, inclusief bijbehorend groen. Aan de noordzijde van het vliegveld zijn tijdens de Tweede Wereldoorlog door de Duitse bezetter verschillende barakken gebouwd, die momenteel de status van gemeentelijk monument hebben. Rondom deze bebouwing is ook opgaande beplanting aanwezig. In het bunkerbos liggen verschillende bunkers die door vleermuizen gebruikt worden om te overwinteren.

Binnen het hekwerk van het vliegveld is bebouwing aanwezig waaronder hangars en een verkeerstoren. In de ruimere omgeving binnen het onderzoeksgebied zijn verschillende boerderijen (voornamelijk paardenhouderijen), woningen met tuinen en kassencomplexen aanwezig. Soorten die in hoge mate afhankelijk zijn van de bebouwing en waarvan het voorkomen hier bekend is, zijn de gewone dwergvleermuis, laatvlieger, kerkuil, huismus, gierzwaluw, boerenzwaluw en kneu (tuinen).

Water

In verband met de waterhuishouding zijn in het onderzoeksgebied diverse watergangen aanwezig. Deze variëren in breedte en zijn erop gericht om het overtollig water af te voeren. Door de ligging van het gebied aan de flank van de duinen, treedt op verschillende locaties kwelwater uit. Hierdoor is in verschillende watergangen een behoorlijke waterkwaliteit aanwezig waardoor (plaatselijk) aquatische natuurwaarden aanwezig zijn. Daarnaast

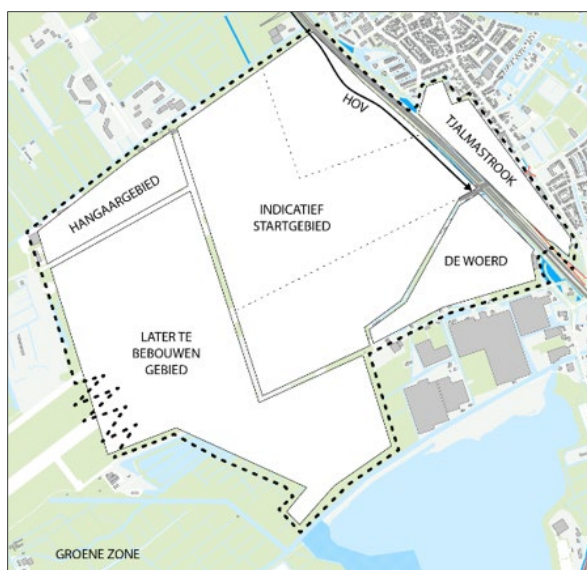
worden de waterpartijen door verschillende soorten als foerageergebied gebruikt. Het gaat hierbij onder andere om watervleermuis, meervleermuis en andere vleermuissoorten. Platte schijfhoren is door Eelerwoude in 2015 in enkele watergangen in het onderzoeksgebied aangetroffen.

2.1.2 Voorgenomen ontwikkeling

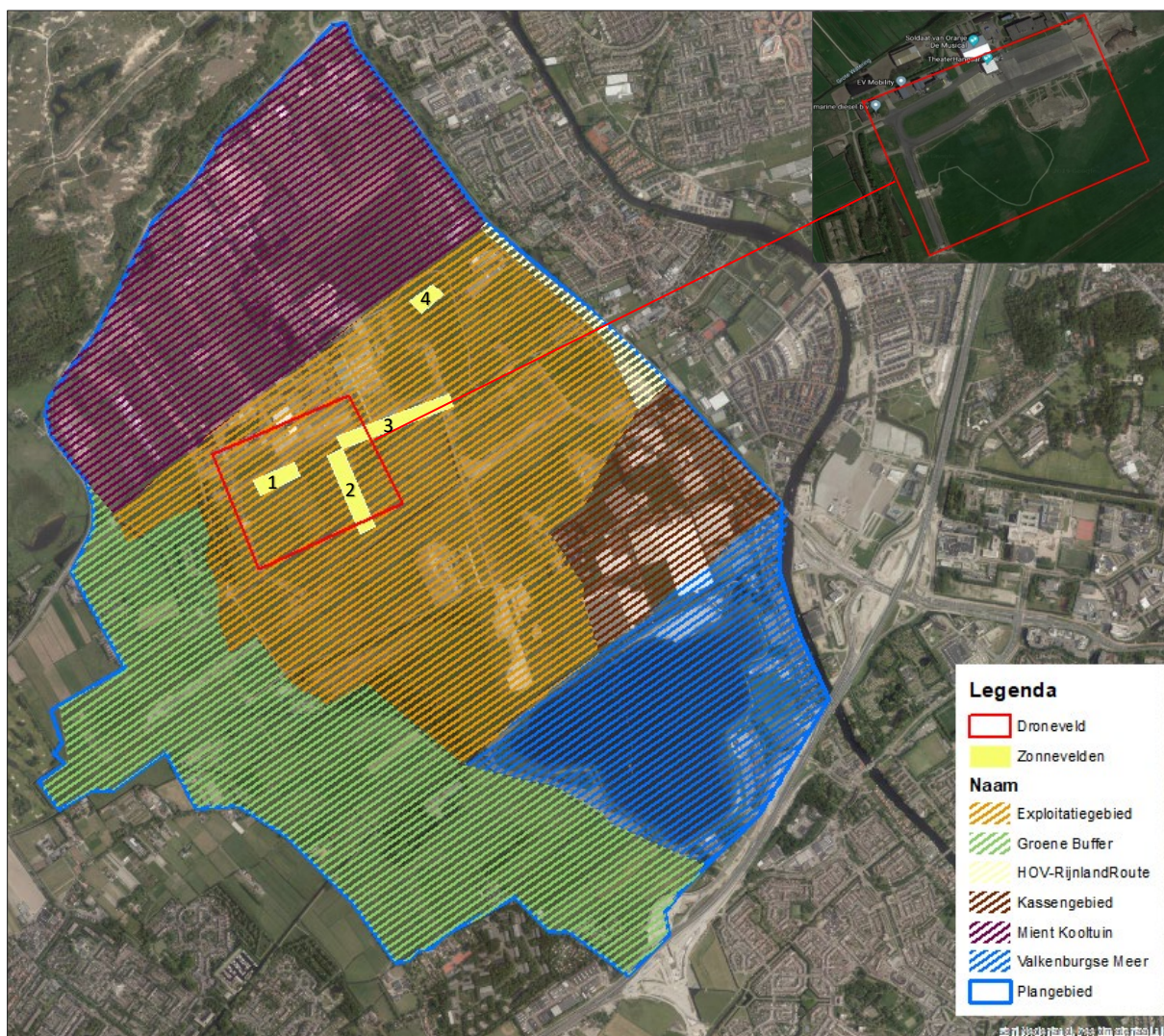
De belangrijkste voorgenomen ontwikkeling betreft de realisatie van een woonwijk met bijbehorende voorzieningen. Hieronder volgt een beknopte toelichting van de ontwikkelingen per deelgebied (figuur 1):

- **Exploitatiegebied**
Het exploitatiegebied is het gebied waar de ontwikkeling voornamelijk plaatsvindt. Hier worden de woningen, (centrum)voorzieningen, infrastructuur en UMV ontwikkeld. De bestemmingsplannen voor de woningbouw vallen hier binnen. De realisatie van de woonwijk vindt gefaseerd plaats en neemt in totaliteit 10 à 15 jaar in beslag. Het exploitatiegebied strekt zich in het zuidwesten uit tot aan het Bunkerbos. Het Bunkerbos zelf blijft echter ongemoeid: hier zullen dus geen ontwikkelingen plaatsvinden. De woningbouw wordt gefaseerd uitgevoerd en start in het noordoostelijke deel van het exploitatiegebied (figuur 3). In de komende vijf jaar zal nog geen woningbouw plaatsvinden in het zuidwestelijke deel nabij het Bunkerbos.
- **Mient Kooltuin**
Dit gebied dient als bufferzone tussen het exploitatiegebied en het Natura 2000-gebied. Hier zijn geen grote ontwikkelingen voorzien, maar het gebied kan wel de locatie worden voor bijvoorbeeld sportvoorzieningen of volkstuinen. Dit gebied moet ook de recreatiedruk op de duinen verlichten, door hier parkeervoorzieningen en horeca e.d. te realiseren.
- **Groene Buffer**
Binnen dit gebied zijn geen ontwikkelingen voorzien. Deze zone, voornamelijk op het grondgebied van Wassenaar, dient nadrukkelijk als groene buffer tussen het stedelijk gebied van Wassenaar en de nieuwe ontwikkeling. Hier kan wel natuurcompensatie of waterberging mogelijk gemaakt worden.
- **HOV-RijnlandRoute**
In deze strook langs de RijnlandRoute moeten voorzieningen voor de HOV-haltes en route gerealiseerd worden. Ook worden hier mogelijk geluidschermen of –wallen gerealiseerd.
- **Kassengebied**
In dit gebied zijn geen (nieuwe) ontwikkelingen voorzien. Het gebied en de bedrijven kunnen wel een functie vervullen voor bijvoorbeeld warmtenetten of zonnepanelen.
- **Valkenburgse Meer**
In en rond het Valkenburgse Meer zijn geen grote woningbouwontwikkelingen voorzien. Het gebied kan wel een functie vervullen in het voorzien in de energiebehoefte van PLV. Ook waterrecreatie kan hier een plek krijgen.

Naast bovenstaande ontwikkelingen wordt een droneveld van 500 x 500 meter gerealiseerd in de noordwesthoek van het plangebied ten zuiden van de theaterhangar (figuur 4). Op en nabij het droneveld komen twee zonnevelden met een oppervlakte van in totaal 3 hectare voor een periode van maximaal 10 jaar (figuur 4). Het droneveld zal gebruikt gaan worden voor het testen van drones. Een derde zonneveld van 2 tot 2,5 hectare wordt hier gerealiseerd voor een periode van 5 tot 10 jaar. Een vierde zonneveld van circa 1 hectare wordt gerealiseerd voor een periode van 5 tot 10 jaar.

Figuur 3: Indicatie fasering bouwwerkzaamheden: start woningbouw in het noordoostelijke deel van het exploitatiegebied. (bron: gemeente Katwijk).

Figuur 4: Locaties droneveld (in rood) en zonnevelden (in geel), voor de Theater Hangaar.

Momenteel zijn reeds werkzaamheden gestart die verband houden met het woon- en bouwrijp maken van het terrein. Het betreft hier onder andere graafwerkzaamheden en munitieonderzoek zodat het gebied veilig kan worden opgeleverd. Daarnaast is de grote start- en landingsbaan reeds opgebroken en verwijderd. Op dezelfde plaats is vervolgens een nieuwe watergang gegraven die de afwatering van de nieuwe woonwijk dient te borgen.

De voorgenomen ontwikkeling zal ten koste gaan van een groot deel van het areaal aan open, grazige vegetaties die momenteel binnen de voormalige Luchtmachtbasis aanwezig zijn. De beplanting aan de zuidzijde van het gebied, waaronder die van het Bunkerbos en de daarvan ten zuiden gelegen gebieden blijven behouden. Door de noodzakelijke grondwerkzaamheden waaronder het graven van de nieuwe watergang en het verwijderen van het asfalt van de start- en landingsbaan is verschil in reliëf ontstaan en vindt plaatselijk ruigteontwikkeling plaats.

2.2 Natuurwetgeving en beleid

De Wet natuurbescherming bestaat uit drie onderdelen: de bescherming van soorten, de bescherming van gebieden en de bescherming van houtopstanden. De kern van het natuurbeleid wordt gevormd door het Natuurnetwerk Nederland, dat een samenhangend netwerk vormt van natuurgebieden. De provincies zijn het bevoegd gezag en alleen bij ruimtelijke ingrepen waarmee grote nationale belangen zijn gemoeid is het Rijk het bevoegd gezag. In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op de relevante wetgeving en het natuurbeleid voor het plangebied.

2.2.1 Bescherming van soorten

Het uitgangspunt bij het onderdeel soortenbescherming is dat geen schade mag worden toegebracht aan beschermde dieren of planten. De wet kent een drietal beschermingsregimes; beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn, beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn en beschermingsregime “andere soorten”. Daarnaast zijn landelijk van een aantal vogelsoorten de nesten jaarrond beschermd. Elk beschermingsregime heeft zijn eigen verbodsbepalingen.

Voor ieder ruimtelijk plan is het verplicht om te toetsen of het leidt tot overtreding van de betreffende verbodsbepalingen. Wanneer er sprake is van een overtreding dient er onderzocht te worden of er een vrijstelling geldt. Indien dit niet mogelijk het geval blijkt te zijn, is het nodig om na te gaan of een ontheffing kan worden verkregen. Bijlage 1 gaat verder in op het wettelijk kader bij toetsing aan de Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming.

Gevolgen plangebied

De bescherming van soorten is overal en altijd van toepassing bij ontwikkelingen. In paragraaf 2.4 wordt verder ingegaan op de aanwezigheid van beschermde soorten en welke effecten de voorgenomen ontwikkeling heeft op deze soorten.

2.2.2 Bescherming van gebieden

Met het onderdeel gebiedenbescherming worden binnen de Wet natuurbescherming de Natura 2000-gebieden beschermd. Natura 2000 is een samenhangend netwerk van natuurgebieden in Europa. Natura 2000 bestaat uit gebieden die zijn aangewezen in het kader van de Europese Vogelrichtlijn (79/409/EEG) en gebieden die zijn aangemeld op grond van de Europese Habitatrichtlijn (92/43/EEG). Voor alle gebieden gelden instandhoudingsdoelstellingen. De kern van de bescherming is dat deze instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mogen worden gebracht.

Activiteiten mogen geen negatieve effecten hebben op de waarden waarvoor het gebied is aangewezen. Voor activiteiten of projecten die schadelijk zijn voor de beschermde natuur geldt een vergunningplicht. Hierdoor is in Nederland een zorgvuldige afweging gegarandeerd bij projecten die gevolgen kunnen hebben voor natuurgebieden.

Gevolgen plangebied

Niet stikstof-gerelateerde effecten

Direct ten noordwesten van het plangebied ligt Natura 2000-gebied Meijndel & Berkheide. Dit gebied is aangewezen voor 14 habitattypen en de 4 habitatsoorten nauwe korfslak, kleine modderkruiper, kamsalamander en meervleermuis. Mogelijke effecten van de woningbouw voor de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied worden bepaald in de nog op te stellen Passende Beoordeling.

Stikstof-gerelateerde effecten

Een AERIUS-berekening is altijd noodzakelijk om de uitstoot en depositie van stikstof en de gevolgen daarvan op Natura 2000-gebieden te bepalen. Echter, de gegevens die voor deze berekening noodzakelijk zijn, zijn in deze fase van de ontwikkeling nog niet beschikbaar of nog niet concreet. In het kader van de nog op te stellen Passende Beoordeling zal de AERIUS-berekening worden uitgevoerd.

2.2.3 Bescherming van houtopstanden

Het omhakken of rooien van bossen is gelet op de Wet natuurbescherming niet zomaar toegestaan. Dit geldt ook bij het rooien of het verrichten van handelingen die de dood of ernstige beschadiging van bomen tot gevolg hebben. Hieronder valt ook beschadiging door vee. Onder bos wordt verstaan:

- alleen bossen die buiten de ‘bebouwde kom Boswet’ liggen;
- alle beplantingen van bomen die groter zijn dan 10 are (1.000 m²);
- bomen in een rijbeplanting, als de rij uit meer dan 20 bomen bestaat.

De gemeente stelt de grenzen van de ‘bebouwde kom Boswet’ bij besluit vast. Deze grenzen kunnen afwijken van de ‘bebouwde kom Verkeerswet’. Het besluit wordt door de provincie goedgekeurd. De grenzen zijn bij de gemeente na te vragen.

De bescherming van houtopstanden kent twee belangrijke instrumenten: meldingsplicht en herplantplicht. Een kapmelding is verplicht bij de kap van bomen buiten de bebouwde kom indien kap plaatsvindt in een houtopstand. Veelal geldt een 1 op 1 herplantplicht. Provincies bepalen welke gegevens bij een melding moeten worden aangeleverd. Voor het vellen van een houtopstand in verband met realisatie van een Natura 2000-doel is er geen herplantplicht. De provincie kan een kapverbod opleggen. Mag er wel worden gekapt, dan moeten er meestal ook nieuwe bomen worden aangeplant. De provincie kan een ontheffing of vrijstelling verlenen. Dit hangt ervan af of er hiervoor een provinciale verordening is opgesteld. Mogelijk is ook een omgevingsvergunning nodig. Het aanvragen van deze vergunning en het indienen van een kapmelding moet apart van elkaar uitgevoerd worden.

Gevolgen plangebied

Er worden binnen het plangebied geen bomen gekapt die vallen binnen de voorwaarden van de Wet natuurbescherming onderdeel houtopstanden. Een nadere toetsing van houtopstanden is daarom niet noodzakelijk.

2.2.4 Natuurnetwerk Nederland

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is het Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. In de wet heet dit de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Provincies hebben hiervoor soms een andere benaming.

Het netwerk moet natuurgebieden beter verbinden met elkaar en met het omringende agrarisch gebied. Het Natuurnetwerk is de kern van het Nederlandse natuurbeleid. De provincies zijn verantwoordelijk voor de begrenzing en de ontwikkeling van dit natuurnetwerk. In of in de directe nabijheid van het NNN geldt het 'nee, tenzij'- principe. In principe zijn er geen ontwikkelingen toegestaan als zij de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied aantasten. Wanneer bij een ontwikkeling mogelijke effecten op het NNN denkbaar zijn, is het noodzakelijk een NNN-toetsing uit te voeren.

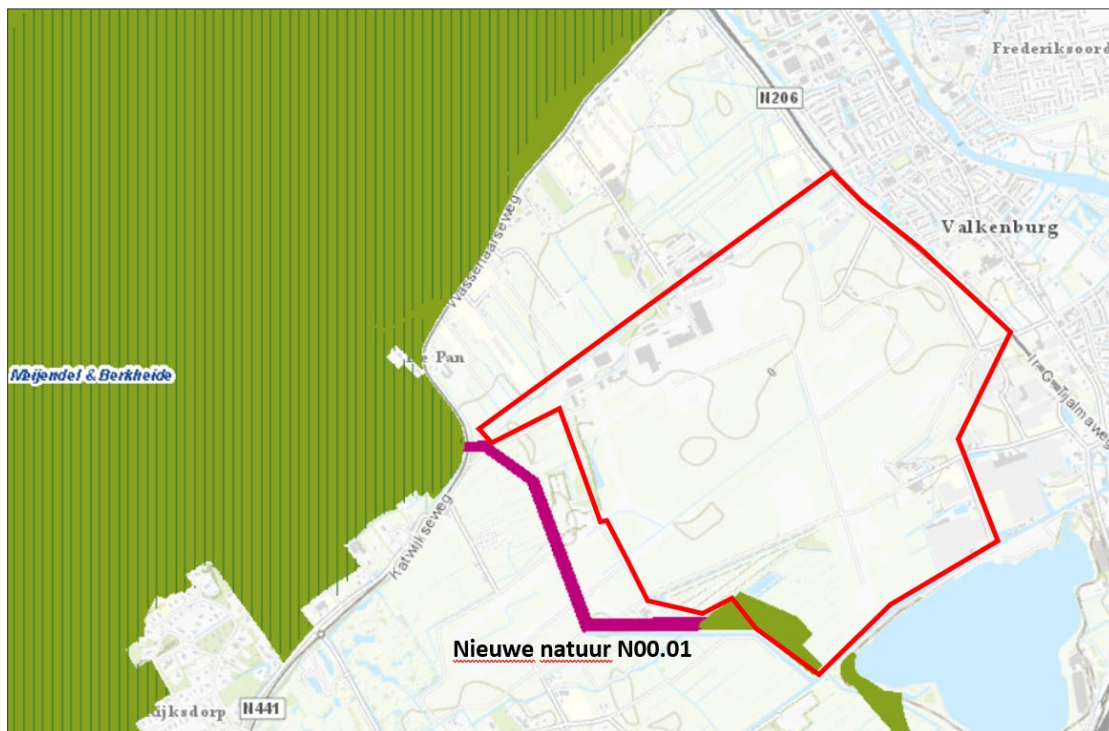
Gevolgen plangebied

In het Natuurbeheerplan 2019 van Zuid Holland is de NNN begrensd en zijn leefgebieden aangewezen. Deze leefgebieden geven weer wat de functie van een bepaald gebied is. Het exploitatiegebied valt ter hoogte van het Bunkerbos deels binnen de begrenzing van het NNN. Het Bunkerbos zelf blijft echter ongemoeid: hier zullen geen ontwikkelingen plaatsvinden (zie ook beschrijving van de ontwikkeling in paragraaf 2.1.2).

Doordat de ontwikkeling niet binnen de begrenzing van het NNN plaatsvindt, is geen sprake van afname van areaal. Of sprake is van andere effecten die de wezenlijke waarden en kenmerken van het NNN significant kunnen aantasten, is afhankelijk van de aard van de ontwikkeling ter plaatse.

Conclusie

Een nadere toetsing aan de NNN is noodzakelijk zodra de ontwikkeling duidelijk is nabij het Bunkerbos (figuur 5).

Figuur 5: Ligging van het exploitatiegebied (in rood) en het Bunkerbos (groen, niet gearceerd) ten opzichte van het NNN. Groen gearceerd: Natura 2000-gebied Meijendel en Berkheide (bron: Natuurbeheerplan 2020 (bron: <https://pzh.maps.arcgis.com/>)).

2.2.5 Overig beleid en plannen

Provincie Zuid-Holland heeft in februari 2019 een actieplan Boerenlandvogels gepubliceerd. Hierin worden acties weergegeven die een positieve bijdrage leveren aan de boerenlandvogels, waaronder de veldleeuwerik. De provincie geeft hiermee een richting aan hun te halen doelen met betrekking tot deze vogelsoorten. Dit actieplan is voor Vliegveld Valkenburg echter niet bindend omdat de doelen uitsluitend gericht zijn op aangewezen natuurgebieden. Bovendien is het geen beleidsstuk, maar een actieplan.

Het provinciale beleid zoals het Natuurbeheerplan is het uitgangspunt voor het aanwezige lokale gemeentelijke beleid zoals het groenbeleidsplan Katwijk 2009-2019 en de diverse bestemmingsplannen. Als er iets wijzigt in een bestemmingsplan, dient de ontwikkeling getoetst te worden aan het natuurbeheerplan van de provincie. Wat betreft groen en natuur wordt de ontwikkeling dan getoetst aan het Natuur Netwerk Nederland (paragraaf 2.2.4).

2.3 Methode

De aanwezige natuurwaarden zijn eerder in beeld gebracht door onderzoeken naar beschermde natuurwaarden in 2014 en 2018 door Eelerwoude. Vervolgens is in maart 2019 op basis van de aanwezige landschappelijke waarden en de ecologische vereisten die de soorten stellen aan hun omgeving de 'ecologische ruggengraat' van het gebied opgesteld (Eelerwoude, 2019).

2.4 Effectbeoordeling soorten

In de volgende paragrafen worden de effecten van de toekomstige ontwikkeling voor de aanwezige soorten in beeld gebracht. Per soort of soortgroep wordt een effectbeoordeling geschreven.

2.4.1 Planten

Voorkomen en functie

Bij de onderzoek van Eelerwoude in 2014 (gepubliceerd in 2015) zijn op het voormalige Vliegekamp zes binnen de Flora- en faunawet beschermde plantensoorten aangetroffen (Eelerwoude, 2015). Het gaat om bijenorchis, rietorchis, steenanjer, brede wespenorchis, zwanenbloem en gewone dotterbloem. De zes binnen de Flora- en faunawet beschermde soorten zijn momenteel niet meer beschermd binnen de Wet natuurbescherming die van kracht is sinds 2017.

Bij de onderzoekrondes naar broedvogels, vleermuizen en platte schijfhoren in 2018 zijn deze zes plantensoorten ook niet meer aangetroffen. Naar verwachting zijn de soorten verdwenen door het sinds 2006 toegepaste agrarische beheer met bemesting. Gezien het agrarische beheer worden beschermde soorten momenteel niet verwacht in het gebied.

Conclusie

Nader onderzoek of een ontheffing Wet natuurbescherming is voor plantensoorten niet noodzakelijk.

2.4.2 Vleermuizen

Voorkomen en functie

Voor de volgende vleermuissoorten heeft het plangebied een of meerdere functies: gewone dwergvleermuis, gewone grootvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, watervleermuis en baardvleermuis. Op de grens van het plangebied zijn bij het onderzoek in 2018 in de bebouwingstrook aan de noordoostzijde van de N206 ('Tjalmastrook') twee verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen aangetroffen (zie figuur 6). In 2014 (Eelerwoude, 2015) zijn ook verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen en rosse vleermuis aangetroffen in te behouden gebouwen en een te behouden boom (figuur 6). In de bunkers in het Bunkerbos zijn verblijfplaatsen aanwezig van diverse vleermuissoorten. Essentiële foerageergebieden van vleermuizen zijn het Valkenburgse Meer, het Bunkerbos, de 1^e Mientlaan en de golfbaan (Eelerwoude, 2014).

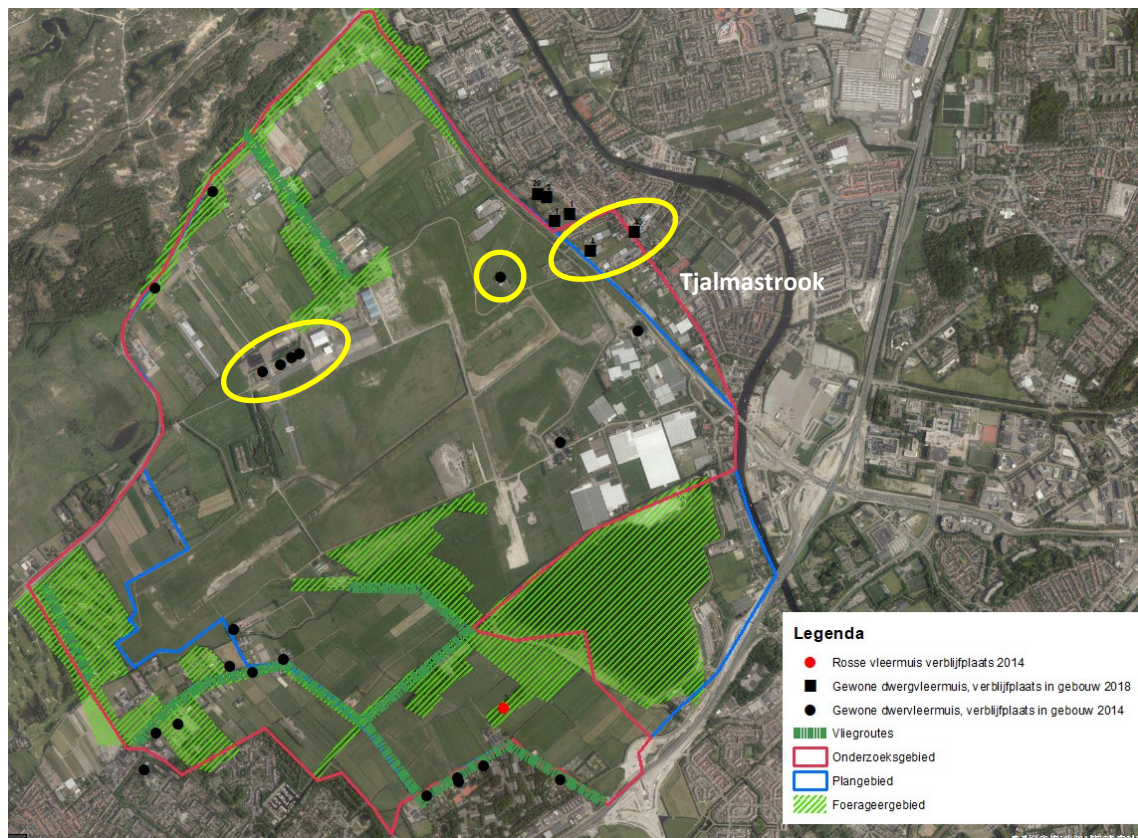
Effecten Wet natuurbescherming

- De meeste verblijfplaatsen die bij de onderzoeken zijn vastgesteld blijven behouden. Indien de woningen in de Tjalmastrook worden verwijderd, zullen twee aanwezige verblijfplaatsen verdwijnen. Bij het onderzoek in 2014 zijn vijf verblijfplaatsen vastgesteld in gebouwen binnen de begrenzing van het exploitatiegebied (figuur 6).
- De voorgenomen woningbouw en de bijbehorende verlichting van de woningen komen op basis van het onderzoek uit 2014 op enkele plaatsen tot aan essentiële foerageergebieden van vleermuizen. Figuur 7 toont deze locaties:
 1. Aan de noordzijde bij de 1^e Mientlaan;
 2. Ter hoogte van het Bunkerbos;
 3. Aan de rand van het Valkenburgse Meer.

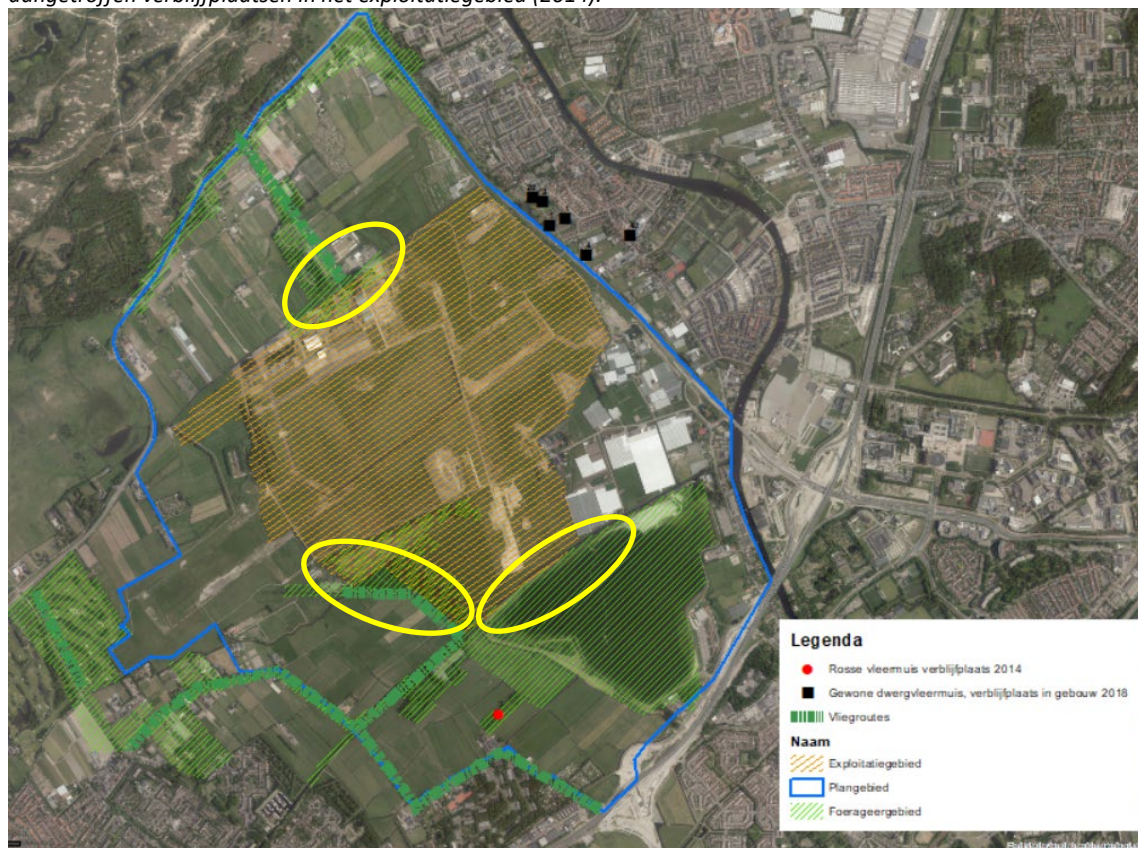
Verlichting nabij essentiële foerageergebieden kan verstorend werken voor lichtgevoelige vleermuissoorten zoals meervleermuis en rosse vleermuis. Negatieve invloeden kunnen derhalve niet worden uitgesloten.

Conclusies

1. De data van het meest recente integrale vleermuisenonderzoek dateren van 2014. Om de effecten van de ontwikkeling voor vleermuizen en een eventuele ontheffingsaanvraag te bepalen, is derhalve nader onderzoek naar vleermuizen nodig. Uit de eerdere onderzoeken is gebleken dat het open gebied van het voormalige vliegveld ongeschikt is voor vleermuizen. Het nadere onderzoek dient daarom primair gericht te zijn op de eerder geconstateerde verblijfplaatsen in de bestaande bebouwing, vliegroutes en foerageergebieden in het exploitatiegebied.
2. Een ontheffingsaanvraag in het kader van de Wet natuurbescherming is noodzakelijk indien de in 2014 vastgestelde essentiële foerageergebieden (1^e Mientlaan, Bunkerbos en Valkenburgse Meer) bij het nadere onderzoek opnieuw worden vastgesteld en toename van verlichting en/of aantasting van deze gebieden hier niet kan worden voorkomen.
3. Alleen de Tjalmastrook is nader onderzocht op vleermuizen in 2018. Hier zijn verblijfplaatsen aangetroffen maar in dit deel van het plangebied zijn vooralsnog geen ontwikkelingen voorzien. Nader onderzoek of een ontheffing Wet natuurbescherming is voor hier voor vleermuizen niet aan de orde door de aanwezigheid van recente onderzoekdata.

Figuur 6. Verblijfplaatsen en foerageergebied van de aangetroffen vleermuissoorten (Eelerwoude onderzoek 2014 en 2018). In de gele ovalen de 2 aangetroffen vleermuisverblijfplaatsen in woningen/gebouwen in de Tjalmastroom (2018) en de 5 aangetroffen verblijfplaatsen in het exploitatiegebied (2014).

Figuur 7. In geel de locaties waar essentiële foerageergebieden en/of vliegroutes grenzen aan de toekomstige bebouwing in het exploitatiegebied (bruin gearceerd).

Kansen

De bouw van woningen biedt kansen om een meerwaarde te bieden voor het leefgebied van de soortgroep vleermuizen, zie hoofdstuk 3.

2.4.3 Grondgebonden zoogdieren

Voorkomen en functie

Op basis van het aanwezige biotoop, sporen, literatuurgegevens en expertise zijn algemeen voorkomende zoogdiersoorten binnen het plangebied aanwezig of te verwachten. Het gaat om soorten zoals egel, mol, konijn, vos, ree, en diverse algemene muizensoorten. Dit zijn soorten die het gebied kunnen benutten als (onderdeel van hun) leef- en foerageergebied. Deze soorten zijn opgenomen in de Wet natuurbescherming en vallen onder het beschermingsregime “andere soorten”.

De ruigtevegetaties in het plangebied bieden geschikt foerageergebied voor de marterachtigen hermelijn, bunzing en wezel. In het grootschalige open gedeelte van het plangebied ontbreekt echter voldoende dekking voor deze soorten. Deze marterachtigen hebben hun leefgebied in kleinschalige gebieden met landschapselementen, bosgebieden, bosranden en langs oevers van waterelementen. Geschikt leefgebied van marterachtigen bevindt zich dan ook vooral aan de randen van het onderzoeksgebied en niet in het open gebied. In de provincie Zuid-Holland is voor hermelijn, bunzing en wezel bij een ruimtelijke inrichting een vrijstelling van de ontheffingsplicht opgesteld.

Effecten Wet natuurbescherming

De voorgenomen werkzaamheden zullen leiden tot een beperkt (en voor sommige soorten alleen een tijdelijk) verlies van leefgebied van genoemde zoogdiersoorten van het beschermingsregime andere soorten. Voor deze beschermde soorten is bij een ruimtelijke inrichting door provincie Zuid-Holland een vrijstelling van de ontheffingsplicht opgesteld. Een ontheffing Wet natuurbescherming is voor de deze soorten niet noodzakelijk bij uitvoering van de plannen.

Overige effecten

Door de aanleg van groenstructuren en waterelementen kan de ontwikkeling een positieve invloed hebben op het leefgebied van grondgebonden zoogdiersoorten zoals de hermelijn en andere marterachtigen (zie ook hoofdstuk 3).

Conclusie

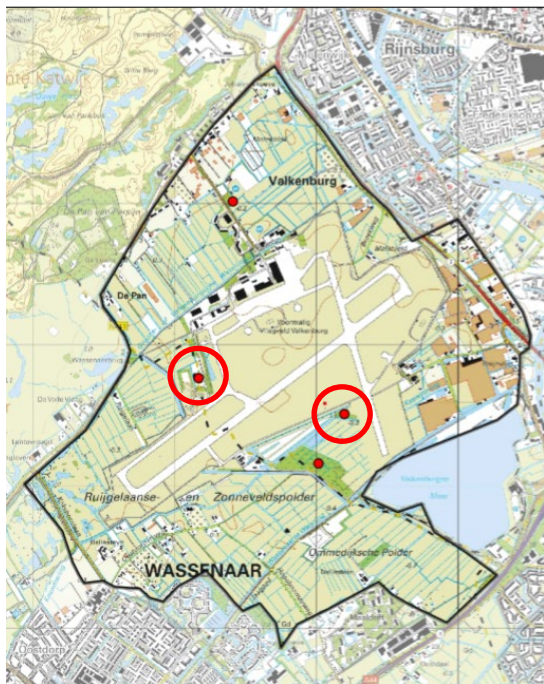
Nader onderzoek of een ontheffing Wet natuurbescherming is voor grondgebonden zoogdieren niet noodzakelijk.

2.4.4 Broedvogels van boselementen met jaarrond beschermde nesten

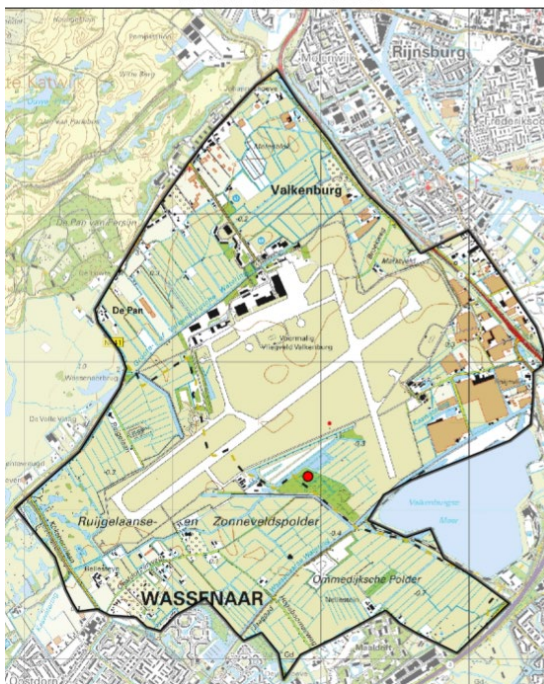
Voorkomen en functie

De broedvogels van boselementen met jaarrond beschermde nesten die in 2018 in het plangebied of de omgeving ervan zijn vastgesteld, zijn buizerd, havik en ransuil (figuur 8). Het territorium ransuil is op basis van één waarneming van een jagend exemplaar van de soort; op de betreffende locatie is geen nest aangetroffen. De genoemde vogelsoorten nestelen in boselementen waar geringe betreding plaatsvindt. Foerageergebied is vooral aanwezig buiten het plangebied (op het golfterrein en Lentevreugd) voor buizerd en ransuil. Buizerd en ransuil jagen ook in open gebied terwijl een soort als havik vooral jaagt in meer gesloten gebieden.

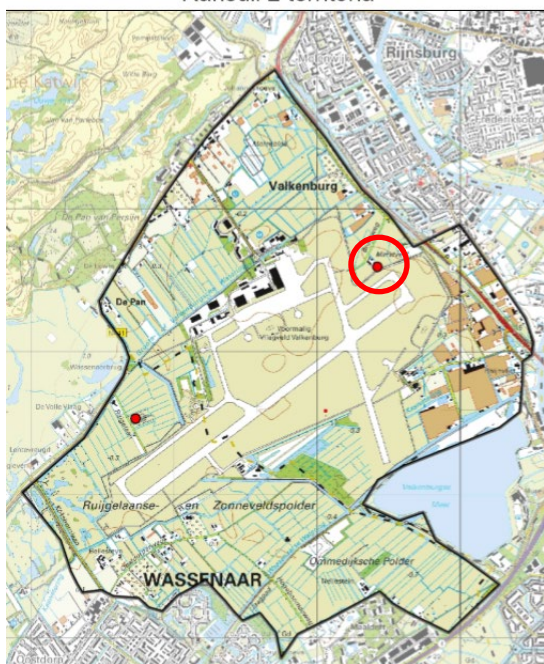
Buizerd 4 territoria

Havik 1 territorium

Ransuil 2 territoria

Figuur 8. Broedlocaties 2018 van buizerd, havik en ransuil (rode stippen). De stippen die rood omcirkeld zijn, vallen binnen de begrenzing van de ontwikkeling (bron: Eelerwoude 2018).

Effecten Wet natuurbescherming

Er bevinden zich territoria van buizerd (2) en ransuil (1) binnen de begrenzing van het exploitatiegebied. De overige territoria blijven behouden. De woningbouw start in het noordoostelijke deel van het exploitatiegebied (figuur 4). De komende vijf jaar zal nog geen woningbouw plaatsvinden in het zuidwestelijke deel nabij het Bunkerbos. De twee buizerdterritoria bevinden zich in het zuidwestelijke deel van het exploitatiegebied (en één in de Groene Buffer).

Op de locatie van het territorium ransuil (figuur 8) is geen nest aangetroffen, het betreft een waarneming van een jagend exemplaar. Er verdwijnt dus geen nestlocatie ten gevolge van de ontwikkeling. Door de woningbouw in het open gebied gaat wel een deel van het foerageergebied van de buizerd en de ransuil verloren. Buizerd en ransuil zijn echter geen kritische soorten en houden voldoende foerageergebied in de omgeving van de geplande woningbouw over, met name in de Groene Buffer en het duingebied van Meijndel en Berkheide.

Conclusie

Het in het exploitatiegebied aangetroffen territorium ransuil betreft een waarneming van een jagend exemplaar, het gaat hier niet om een bestaand nest. Ten gevolge van de voorgenomen ontwikkeling verdwijnen dus geen jaarrond beschermde nesten van buizerd, havik of ransuil. Door de woningbouw verdwijnt wel een deel van het foerageergebied van de buizerd en de ransuil. Het betreft echter geen kritische soorten en er blijft voldoende geschikt foerageergebied in de omgeving aanwezig, met name in de Groene Buffer en het duingebied van Meijndel en Berkheide. Een ontheffingsaanvraag voor buizerd, havik of ransuil is derhalve niet nodig voor de ontwikkeling in de komende vijf jaar aangezien in die periode alleen in het noordoostelijke deel van het exploitatiegebied gebouwd zal worden. Zodra de uitvoeringsplanning van de woningbouw in het zuidwestelijke deel van het exploitatiegebied duidelijk is, moet worden beoordeeld of hier nader onderzoek naar buizerd, ransuil en havik noodzakelijk is.

2.4.5 Broedvogels van gebouwen met jaarrond beschermde nesten

Voorkomen en functie

Soorten die in hoge mate afhankelijk zijn van de bebouwing zijn bijvoorbeeld huismus, boerenwaluw, gierwaluw en kerkuil. Alleen van de huismus zijn territoria in het plangebied aangetroffen (figuur 9). De nesten van deze soort zijn jaarrond beschermd. Kerkuil is bij het onderzoek in 2018 niet vastgesteld, wel in 2014. Boerenwaluwen maken gebruik van de aanwezige erven waar zij broeden, en van het open terrein en de waterrijke delen om te foerageren. Gierwaluw is alleen foeragerend waargenomen.

Effecten Wet natuurbescherming

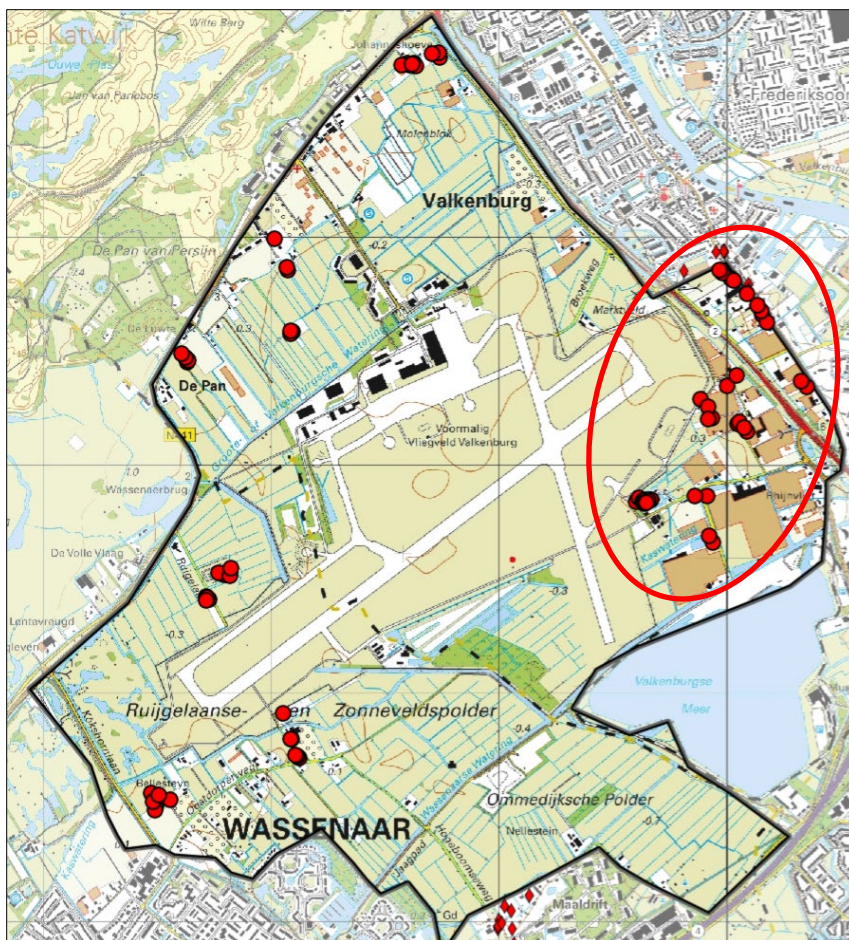
De huismusterritoria in het onderzoeksgebied zijn te zien in figuur 9 (Eelerwoude, 2018). De territoria aan de westzijde liggen in de Groene Buffer waar geen ontwikkelingen zijn voorzien die tot negatieve effecten leiden zoals het slopen van gebouwen waarin zich de nesten bevinden. Datzelfde geldt voor het kassengebied en de Tjalmastrook aan de oostzijde, waar zich de meeste huismusterritoria bevinden. Alleen als hier gebouwen worden gesloopt bestaat de kans dat de daar aanwezige jaarrond beschermde nesten verdwijnen.

Conclusie

Een ontheffingsaanvraag in het kader van de Wet natuurbescherming voor gebouwbewonende vogelsoorten is niet noodzakelijk aangezien de woningen en gebouwen waar recent huismusterritoria zijn vastgesteld (Eelerwoude, 2018) behouden blijven.

Kansen

De bouw van nieuwe woningen biedt mogelijkheden om meer nestgelegenheid voor gebouwbewonende soorten te creëren door het inbouwen van nestkasten in de woningen (zie hoofdstuk 3).

Figuur 9. Huismusterritoria in het onderzoeksgebied (rode stippen). In de rode ovaal de territoria huismus in het kassengebied en de Tjalmastroom waar naar verwachting geen ontwikkelingen zullen plaatsvinden waarbij gebouwen worden gesloopt. (bron: Eelerwoude, 2018). De overige territoria bevinden zich in de Groene Buffer waar eveneens geen ontwikkelingen plaatsvinden.

2.4.6 Broedvogels van open gebied

Voorkomen en functie

Tijdens het onderzoek naar broedvogels in 2014 en 2018 zijn binnen het onderzoeksgebied verschillende territoria van broedvogels van open gebied vastgesteld. Het betreft hier soorten zoals veldleeuwerik, graspieper, gele kwikstaart, kievit, grutto, scholekster en tureluur. Voor deze soorten is het plangebied een essentieel leefgebied, omdat:

1. het een open gebied betreft met voornamelijk grazige vegetatie;
2. het een afwisseling vormt tussen gesloten graslandvegetatie en (als gevolg van grondverzet) pioniersstadia, waardoor zowel geschikt broedbiotoop als foerageergebied aanwezig is;
3. er een geringe menselijke verstoring is, doordat het terrein beperkt toegankelijk is.

Effecten Wet natuurbescherming

Het plangebied heeft voor broedvogels van het open gebied een belangrijke functie. Door de ontwikkelingen verdwijnt circa 190 ha van het leefgebied van broedvogels van het open gebied (figuur 10). Het gaat hierbij om soorten zoals de veldleeuwerik, graspieper, grutto, kievit, scholekster en tureluur. De ontwikkeling is een aantasting van het leefgebied van deze groep vogels. Doordat het open gebied echter niet is aangewezen als beschermd (weidevogel)gebied is met de ontwikkeling geen sprake van overtreding van de Wet natuurbescherming of het natuurbeleid.

Alle vogelsoorten in Nederland zijn beschermd binnen de Wet natuurbescherming. Voor alle beschermde inheemse (ook algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren vernielen of beschadigen, of nesten van vogels wegnemen. Daarnaast is het verboden vogels opzettelijk te verstoren, tenzij de verstoring niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. Deze verbodsbepalingen kunnen in veel situaties worden voorkomen door verstorende werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren. De periode van 15 maart tot 15 juli wordt over het algemeen beschouwd als broedseizoen. Werkzaamheden binnen het broedseizoen zijn mogelijk indien is vastgesteld dat er met deze werkzaamheden geen nesten van broedvogels worden verstoord. Voor de Wet natuurbescherming zijn alle bewoonde vogelnesten beschermd, ongeacht het tijdstip van het jaar en ongeacht de zeldzaamheid van de soort.

Om het gehele jaar het droneveld te kunnen gebruiken, is het noodzakelijk om te voorkomen dat vogels van het open gebied er gaan nestelen. Door het droneveld gedeeltelijk te omzomen met zonnepanelen vormt het droneveld geen onderdeel meer van het open gebied, waardoor vogels hier minder snel zullen gaan nestelen. Dit is echter niet geheel uit te sluiten, waardoor geldt dat bij de werkzaamheden en tijdens het gebruik altijd rekening gehouden dient te worden met (in gebruik zijnde) nesten van vogels.

Conclusie

Een ontheffing Wet natuurbescherming voor broedvogels van het open gebied is niet nodig. Wel dient er bij de werkzaamheden en het gebruik altijd rekening gehouden te worden met (in gebruik zijnde) nesten van vogels.

Figuur 10. Visualisatie van het open gebied dat verdwijnt (binnen de gele lijn) ten gevolge van de woningbouw (in blauw). Gearceerd het exploitatiegebied waar de meeste ontwikkelingen plaatsvinden.

2.4.7 Broedvogels van structuurrijke bosranden, ruigten en moeras

Voorkomen en functie

Tijdens het onderzoek naar broedvogels in 2018 zijn binnen het onderzoeksgebied verschillende territoria van broedvogels van structuurrijke bosranden, ruigten en moeras aangetroffen. Voor deze soorten zijn de bosranden, ruigten en moeras een essentieel leefgebied.

- Diverse groene erven in het onderzoeksgebied vormen broedbiotoop voor soorten zoals kneu. Ruigte met veel onkruiden vormt belangrijk foerageergebied voor deze soorten.
- Bosranden en struweel vormen broedbiotoop voor soorten zoals spotvogel.
- Rietvogels zoals rietzanger broeden in het helofytenfilter en langs het Valkenburgse Meer.

Effecten Wet natuurbescherming

De nesten van de bij de onderzoeken aangetroffen broedvogels van structuurrijke bosranden, ruigten en moeras zijn niet jaarrond beschermd. Voor de Wet natuurbescherming zijn alle bewoonde vogelnesten beschermd, ongeacht het tijdstip van het jaar en ongeacht de zeldzaamheid van de soort. Werkzaamheden binnen het broedseizoen zijn mogelijk indien is vastgesteld dat er met deze werkzaamheden geen nesten van broedvogels worden verstoord.

Conclusie

Een ontheffing Wet natuurbescherming voor broedvogels van structuurrijke bosranden, ruigten en moeras is niet nodig. Wel dient er bij de werkzaamheden rekening gehouden te worden met (in gebruik zijnde) nesten.

2.4.8 Amfibieën en reptielen

Voorkomen en functie

Soorten waarvoor een provinciale vrijstelling geldt

In het plangebied zijn bij de onderzoeken in 2014 en 2018 diverse algemene amfibieënsoorten zoals bastaardkikker, meerkikker, gewone pad, bruine kikker en kleine watersalamander aangetroffen. Deze soorten maken gebruik van de in het plangebied aanwezige watergangen als leef- en voortplantingsgebied. Mogelijk gebruiken enkele van deze soorten het plangebied als overwinteringsbiotoop.

Soorten waarvoor geen provinciale vrijstelling geldt

Van de amfibieënsoorten waarvoor geen provinciale vrijstelling geldt, is het voorkomen van de rugstreeppad bekend. De rugstreeppad is een echte pioniersoort, waarvan het landbiotoop bestaat uit terreinen met goed vergraafbare bodem, strooisellaag of ander substraat waarin de dieren zich kunnen ingraven/wegkruipen. Het voortplantingswater bestaat uit 5-20 cm diep, onbeschaduwd water. De rugstreeppad is in 2014 langs de randen van de voormalige luchtmachtbasis waargenomen in de Groene Buffer (figuur 11). In 2018 is de soort aangetroffen op de golfbaan ten westen van het plangebied¹. Door de graafwerkzaamheden ontstaat in het gebied een optimaal leefgebied voor de soort: een pionierssituatie met kale grond en plassen.

Reptielen zijn niet aangetroffen in of nabij het plangebied. De zandhagedis, die bekend is in het duingebied Berkheide, komt niet voor binnen het plangebied. Gezien het biotoop wordt deze soort ook niet verwacht binnen het plangebied.

¹ Inmiddels is rugstreeppad in 2020 aangetroffen te zijn binnen de grenzen van het plangebied (pers. mededeling J. van Munster, RVB).

Effecten Wet natuurbescherming en overige effecten

Soorten waarvoor een provinciale vrijstelling geldt

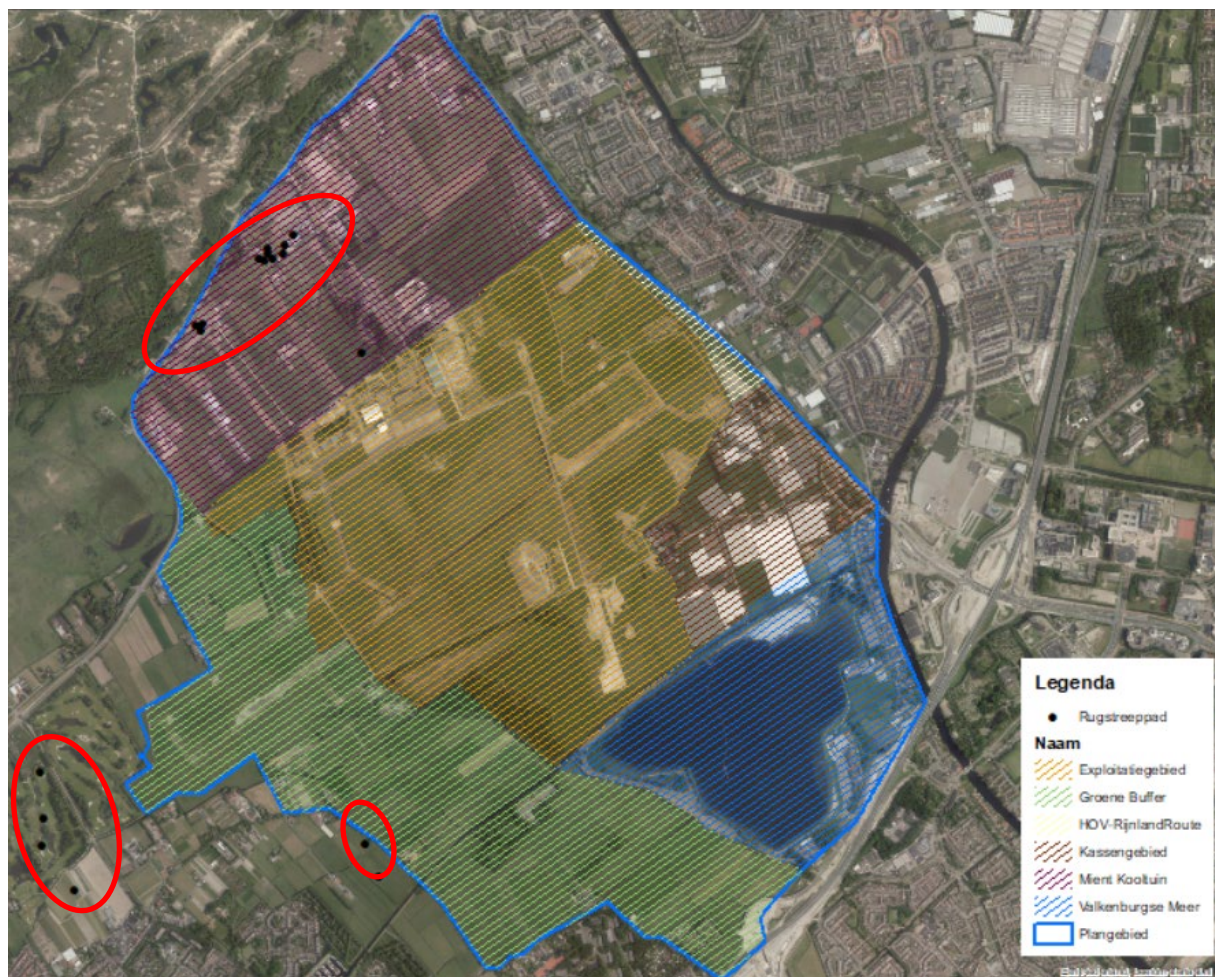
De ingreep zal naar verwachting leiden tot een beperkt verlies van leefgebied van de genoemde (algemeen) voorkomende amfibieën met het beschermingsregime “andere soorten”. Voor deze beschermde soorten is bij een ruimtelijke inrichting door de provincie Zuid-Holland een vrijstelling van de ontheffingsplicht opgesteld.

Soorten waarvoor geen provinciale vrijstelling geldt

Door de werkzaamheden in het gebied zal de oppervlakte kale grond (en daarmee geschikt habitat voor de rugstreeppad) toenemen. Gedurende de werkzaamheden verdwijnen deze leefgebiedjes weer. Om geen negatieve effecten te veroorzaken voor de rugstreeppad, is het noodzakelijk om maatregelen te treffen die zorgen dat kolonisatie van de soort in het werkterrein wordt voorkomen.

Conclusie

Het laatste integrale onderzoek naar de rugstreeppad is gedateerd (2014). Om de effecten voor de beschermde amfibieënsoort rugstreeppad en een eventuele ontheffingsaanvraag te bepalen, is nader onderzoek (conform het Kennisdocument Rugstreeppad) nodig naar de actuele verspreiding van de soort binnen het plangebied.

Figuur 11. Waarnemingen rugstreeppad onderzoek 2014 en 2018 (in rode ovalen).

2.4.9 Ongewervelden

Voorkomen en functie

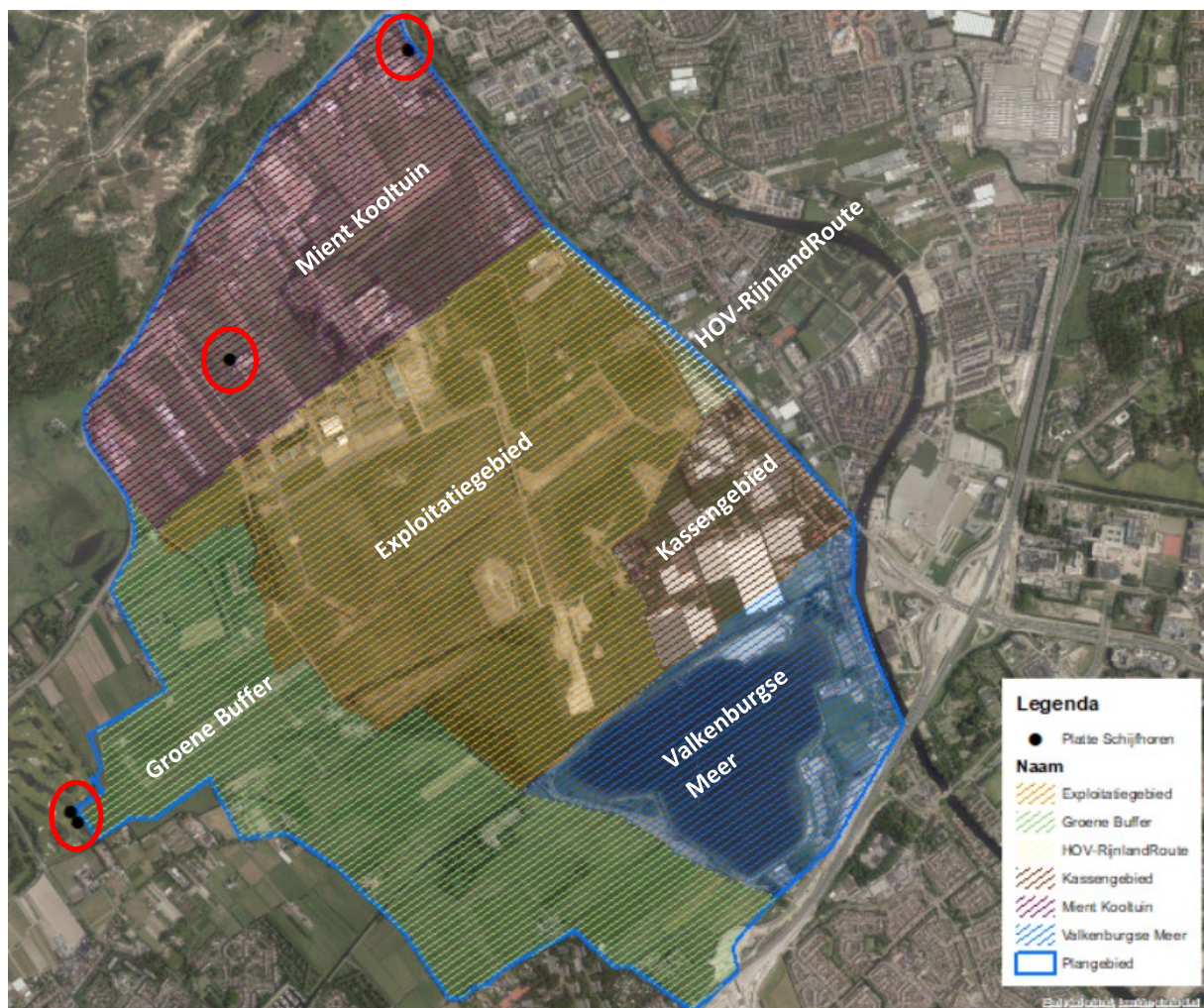
Van de groep ongewervelden (dagvlinders, libellen, kevers, kreeftachtigen en weekdieren) is het voorkomen van de beschermde slakkensoort platte schijfhoren bekend in het plangebied. Enkele watergangen langs de randen van de voormalige luchtmachtbasis zijn geschikt als leefgebied voor de platte schijfhoren. De soort is in 2014 op drie locaties langs de randen van het plangebied aangetroffen (Eelerwoude, 2015), zie figuur 12. In de nieuw aangelegde watergangen zijn bij het onderzoek in 2018 geen platte schijfhorens aangetroffen. Op de locaties van de woningbouw, het droneveld en de zonnevelden is geen geschikt leefgebied aanwezig.

Effecten en ontheffing

De ontwikkeling heeft geen negatief effect voor de platte schijfhoren, omdat de watergangen waar de soort aanwezig is behouden blijven. Door aanleg van nieuwe watergangen in het gebied, wordt nieuw leefgebied aangeboden, zeker als deze watergangen verbonden worden met het huidige leefgebied. In het plangebied is verder momenteel geen optimaal biotoop aanwezig voor beschermde ongewervelden en zijn andere soorten niet bekend.

Conclusie

Een ontheffingsaanvraag in het kader van de Wet natuurbescherming is voor de platte schijfhoren niet noodzakelijk.

Figuur 12. Waarnemingen platte schijfhoren onderzoek 2014 (in rode cirkels).

2.5 Conclusies

2.5.1 Bescherming soorten

Vleermuizen

1. De data van het meest recente integrale vleermuizenonderzoek dateren van 2014. Om de effecten van de ontwikkeling voor vleermuizen en een eventuele ontheffingsaanvraag te bepalen, is derhalve nader onderzoek naar vleermuizen nodig. Uit de eerdere onderzoeken is gebleken dat het open gebied van het voormalige vliegveld ongeschikt is voor vleermuizen. Het nadere onderzoek dient daarom primair gericht te zijn op de eerder geconstateerde verblijfplaatsen in de bestaande bebouwing, vliegroutes en foerageergebieden in het exploitatiegebied.
2. Een ontheffingsaanvraag in het kader van de Wet natuurbescherming is noodzakelijk indien de in 2014 vastgestelde essentiële foerageergebieden (1^e Mientlaan, Bunkerbos en Valkenburgse Meer) bij het nadere onderzoek opnieuw worden vastgesteld en toename van verlichting en/of aantasting van deze gebieden hier niet kan worden voorkomen.
3. Alleen de Tjalmastrook is nader onderzocht op vleermuizen in 2018. Hier zijn verblijfplaatsen aangetroffen maar in dit deel van het plangebied zijn voornamelijk nog geen ontwikkelingen voorzien. Nader onderzoek of een ontheffing Wet natuurbescherming is hier voor vleermuizen niet aan de orde door de aanwezigheid van recente onderzoekdata.

Broedvogels en andere soorten van het open gebied

Het plangebied heeft vooral voor broedvogels en andere soorten van het open gebied een belangrijke functie. Door de ontwikkeling neemt het areaal open agrarische gebied af en daarmee het leefgebied van vogels van open gebieden zoals de veldleeuwerik, graspieper, grutto, kievit, scholekster en tureluur. Dit is een aantasting van het leefgebied van deze groep vogels. Doordat het open gebied niet is aangewezen als beschermd (weidevogel)gebied is ten gevolge van de ontwikkeling geen sprake van overtreding van de Wet natuurbescherming of het natuurbeleid.

Broedvogels van gebouwen met jaarrond beschermde nesten

Een ontheffingsaanvraag in het kader van de Wet natuurbescherming voor gebouwbewonende vogelsoorten is niet noodzakelijk aangezien de woningen en gebouwen waar recent huismusterritoria zijn vastgesteld (Eelerwoude, 2018) behouden blijven.

Broedvogels van bouselementen met jaarrond beschermde nesten

Een ontheffingsaanvraag voor buizerd, havik of ransuil is niet nodig voor de ontwikkeling in de komende vijf jaar, waarin alleen in het noordoostelijke deel van het exploitatiegebied gebouwd zal worden. Zodra de uitvoeringsplanning van de woningbouw in het zuidwestelijke deel van het exploitatiegebied duidelijk is, moet worden beoordeeld of hier nader onderzoek naar buizerd, ransuil en havik noodzakelijk is. De komende 5 jaar zijn hier nog geen ontwikkelingen gepland.

Ook voor andere vogelsoorten is een ontheffing niet noodzakelijk, maar wel moet met het onderstaande rekening worden gehouden.

1. Voor alle beschermde inheemse (ook algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren vernielen of beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen. Daarnaast is het verboden vogels opzettelijk te verstoren, tenzij de verstoring niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. In veel situaties kan dit voorkomen worden door versturende werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren.
2. Om het gehele jaar het droneveld te kunnen gebruiken, is het noodzakelijk om te voorkomen dat vogels van het open gebied gaan nestelen op het droneveld. Door het droneveld te omzoomen met

zonnepanelen vormt het droneveld geen onderdeel meer van het open gebied, waardoor vogels hier minder snel zullen gaan nestelen. Dit is echter niet geheel uit te sluiten, waardoor geldt dat bij de werkzaamheden en het gebruik altijd rekening gehouden dient te worden met (in gebruik zijnde) nesten van vogels (zie vorige punt).

Rugstreepad

Het laatste integrale onderzoek naar de rugstreepad is gedateerd (2014). Om de effecten voor de beschermde amfibieënsoort rugstreepad en een eventuele ontheffingsaanvraag te bepalen, is nader onderzoek naar de actuele verspreiding van de soort in het plangebied nodig.

2.5.2 Bescherming gebieden

Niet stikstof-gerelateerde effecten

Mogelijke effecten van de woningbouw voor de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied worden bepaald in de nog op te stellen Passende Beoordeling.

Stikstof-gerelateerde effecten

Een AERIUS-berekening is altijd noodzakelijk om de uitstoot en depositie van stikstof en de gevolgen daarvan op Natura 2000-gebieden te bepalen. Echter, de gegevens die voor deze berekening noodzakelijk zijn, zijn in deze fase van de ontwikkeling nog niet beschikbaar of nog niet concreet. In het kader van de nog op te stellen Passende Beoordeling zal de AERIUS-berekening worden uitgevoerd.

2.5.3 Bescherming houtopstanden

Er worden binnen het plangebied geen bomen gekapt die vallen binnen de voorwaarden van de Wet natuurbescherming onderdeel houtopstanden. Een nadere toetsing van houtopstanden is daarom niet noodzakelijk.

2.5.4 Natuurnetwerk Nederland

Een nadere toetsing aan de NNN is noodzakelijk zodra de ontwikkeling duidelijk is nabij het Bunkerbos (figuur 5).

2.5.5 Uitvoerbaarheid van de plannen

Vanuit de Wet natuurbescherming is het plan uitvoerbaar met betrekking tot het onderdeel Houtopstanden. Ten behoeve van het bepalen van de uitvoerbaarheid van de plannen zijn verder onderstaande acties nodig.

Nader onderzoek (in verband met de geldigheid van de gegevens) en mogelijke ontheffingsaanvragen voor:

- vleermuizen;
- rugstreepad.

Overig:

- een nadere toetsing aan de NNN is noodzakelijk zodra de ontwikkeling duidelijk is nabij het Bunkerbos (figuur 5);
- Mogelijke effecten van de woningbouw voor de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied worden bepaald in de nog op te stellen Passende Beoordeling. In het kader van de nog op te stellen Passende Beoordeling zal tevens de AERIUS-berekening worden uitgevoerd.

2.5.6 Geldigheid onderzoek

De bevoegde gezagen hanteren de volgende definitie voor de geldigheid van onderzoeken naar beschermde soorten:

“Onderzoeksgegevens mogen maximaal 3 jaar oud zijn in gebieden waar weinig of geen ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen zijn opgetreden in de afgelopen drie jaar. In gebieden waar dit niet voor geldt, moeten de gegevens recenter zijn.”

Voor onderzoeken waar alleen algemeen voorkomende soorten, de overige beschermde soorten van de Wet natuurbescherming aan de orde zijn, mag worden volstaan met een geldigheid van 5 jaar. Waarbij ook geldt dat er in die periode weinig of geen ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen optreden.

Dit rapport gaat in op de effecten van de ontwikkeling zoals beschreven in hoofdstuk 2.1.2. Wijzigingen of aanpassingen in de ontwikkeling kunnen tot andere conclusies ten aanzien van de effecten op beschermde soorten leiden.

3 Maatregelen voor natuur

Voor de in hoofdstuk 1 (tabel 1) beschreven categorieën en soorten beschrijven we in dit hoofdstuk de mogelijkheden ter behoud en verbetering van de leefgebieden (ten behoeve van draagkrachtoppassing).

3.1 Categorie I

3.1.1 Vleermuizen

Aanwezige soorten

Tijdens de onderzoeken in 2014 en 2018 zijn in het onderzoeksgebied zes soorten vleermuizen vastgesteld. Het betreft hier gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis en watervleermuis en meervleermuis. Daarnaast zijn nog waarnemingen van andere soorten bekend, waaronder de baardvleermuis, franjestaart en de gewone grootoorvleermuis.

Leefgebied

Het onderzoeksgebied heeft voor vleermuizen een drietal belangrijke functies: verblijfplaats, foerageergebied en vliegroute.

Verblijfplaatsen (figuur 6).

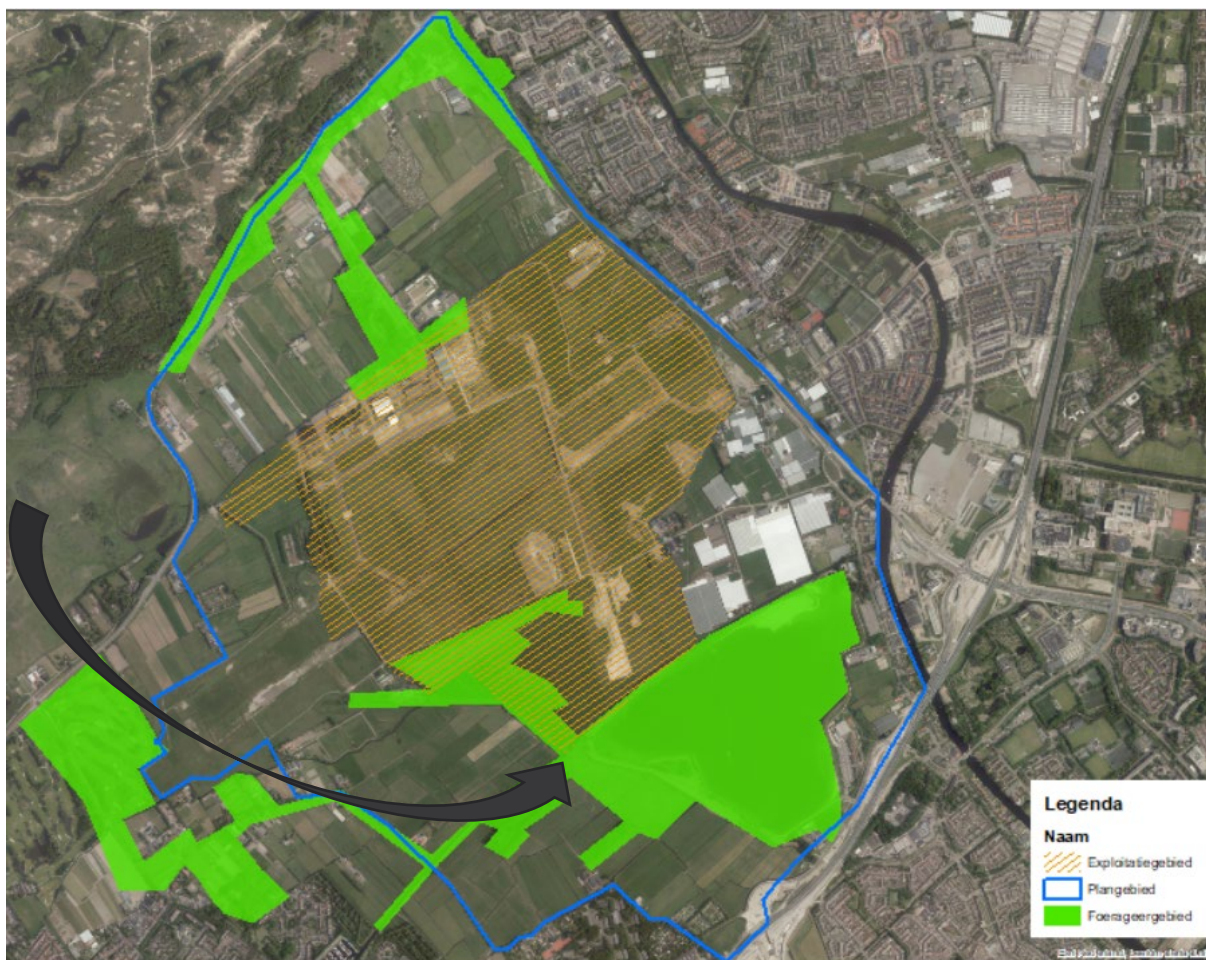
1. De in het Bunkerbos gelegen bunkers hebben een functie als overwinteringslocatie voor verschillende soorten vleermuizen.
2. Bebouwing in het onderzoeksgebied heeft functies als kraam-, zomer- en paar-/baltsverblijven van de gewone dwergvleermuis.
3. Opgaande beplanting heeft een functie als kraam- en/of zomerverblijfplaats van Rosse vleermuis.

Vliegroutes (figuur 7)

1. De Groene Bufferzone vormt de laatste 'open' corridor tussen de duinen en het achterland waaronder het Groene Hart.
2. De Wassenaarse Watering en aangrenzende watergangen vormen een belangrijke vliegroute en foerageergebied voor watervleermuizen.
3. De beplanting aan de Oostdorperweg vormt een belangrijke vliegroute voor meerdere soorten vleermuizen.

Foerageergebieden

De randen van het Bunkerbos, de Golfbaan, het Valkenburgse Meer en de omgeving van de 2^e Mientlaan vormen essentiële foerageergebieden van vleermuizen (figuur 13).

Figuur 13. Foerageergebieden vleermuizen op basis van onderzoek 2014. De pijl geeft de minder verlichte zone aan van het duingebied naar het Bunkerbos en het Valkenburgse Meer die van belang is voor lichtgevoelige vleermuissoorten.

Soort(groep)gerichte maatregelen

1. Behoud essentieel leefgebied

Aanwezige wegbepantingen dienen behouden te blijven, deze vormen belangrijke vliegroutes voor vleermuizen. Kap van beplanting kan niet alleen een negatief effect hebben op deze vliegroutes en de bereikbaarheid van voedselgebieden, maar ook op het aanbod aan foerageergebieden omdat op deze vliegroutes veel gefoerageerd wordt.

Om de resterende openheid voor andere soorten (broedvogels van open gebied) te borgen, is het van belang om in het zuidwestelijke deel van het plangebied geen bomen te planten.

2. Verbetering foerageergebied

- Gebruik in en om de nieuwe bebouwing uitsluitend inheems plantmateriaal. Op inheemse boom-, struik- en plantensoorten komen meer insecten voor dan op geïntroduceerde soorten waardoor meer foerageermogelijkheden ontstaan voor vleermuizen.
- Nieuwe bewoners en gebruikers van het gebied kunnen bijdragen leveren door de inrichting van hun tuin. Geef hierover voorlichting en promoot een vleermuisvriendelijke inrichting.
- Behalve binnen de ontwikkelingslocatie liggen er ook kansen voor de vormgeving van de Groene Buffer, zowel op het vlak van inrichting door nieuwe landschapselementen aan te planten als met een insectenvriendelijk beheer. Beheermaatregelen:
 - o Gefaseerd maaien en minimaal 20% laten staan. telkens een ander deel maaien. Maaisel na enkele dagen afvoeren.

- Het aantal maaibeurten is sterk afhankelijk van de aanwezige vegetatie en gericht op het bereiken van gevarieerde bloemenrijkdom. Gezien de voedselrijke bodems in het plangebied en de bufferzone is een beheer van minimaal 2x per jaar maaien nodig (1e keer na half juni en 2e keer na half september).
- Plekken met veel bloeiende planten pas na zaadsetting maaien.
- Een deel van het grasland (minimaal 20%) blijft ongemaaid als overwinteringsplaats van rupsen, muizen etc. Jaarlijks wisselen in ruimte.
- Oude, houten rasterpalen laten staan, geen metaal of kunststof gebruiken.
- Dominantie van grassen kan, naast het tijdig maaien van de vegetatie, onderdrukt worden door het inzaaien van grote ratelaar.

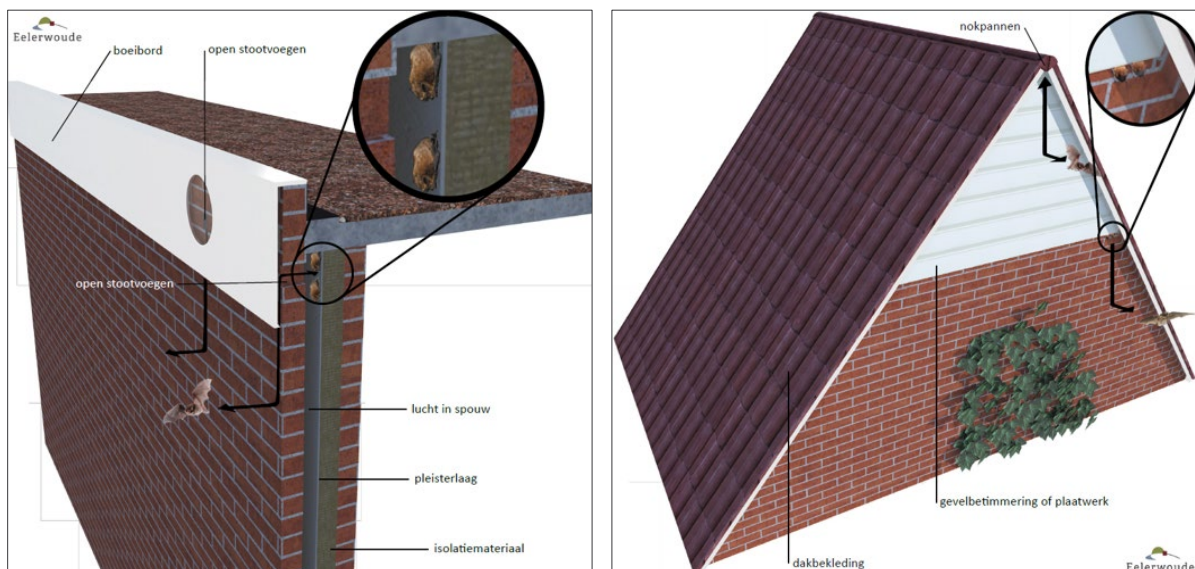
3. Alle woningen natuurinclusief bouwen

In de nieuwe woningen dienen vleermuisvoorzieningen te worden opgenomen. De toe te passen maatregelen bij natuurinclusief bouwen zijn afhankelijk van het type woning.

- Maak spouwmuren toegankelijk door open stootvoegen en/of maak gebruik van gevelbetimmering (figuur 14). Ook zijn inbouwkasten inpasbaar in de nieuwe woningen.
- Verblijfplaatsen liggen bij voorkeur dicht bij de foerageergebieden. Het is daarom van belang om extra voorzieningen te treffen in gebouwen en woningen aan de buitenranden van de nieuwe woonwijken, zeker als deze grenzen aan een park of waterplas. Nabij dergelijke foerageergebieden zijn nieuwe kraamverblijven het meest kansrijk.

4. Verlichting beperken

- In de nieuwe woonwijken dient een verlichtingsplan te worden opgesteld gericht op vleermuizen: minimale verlichting, strooilichtbeperkende armaturen en vleermuisvriendelijke verlichting. Betrek bij het verlichtingsplan vroegtijdig een ecooloog!
- Het is van belang om de zone tussen het duingebied (Lentevreugd) en het 'binnenland' zo min mogelijk te verlichten. Deze zone verbindt het duingebied met voor vleermuizen belangrijke overwinteringslocaties (zoals het Bunkerbos) en foerageergebieden (zoals het Valkenburgse Meer).

Figuur 14. De spouwmuur toegankelijk maken (links) en toepassing van gevelbetimmering (bron: Eelerwoude).

3.1.2 Broedvogels van boselementen met jaarrond beschermde nesten

Aanwezige soorten

Binnen het onderzoeksgebied is gedurende de onderzoeken in 2014 en 2018 een aantal vogelsoorten van boselementen vastgesteld met jaarrond beschermde nesten. Het betreft hier de buizerd, havik, ransuil, boomvalk en sperwer.

Leefgebied

Het onderzoeksgebied vervult voor de hierboven beschreven soorten twee belangrijke functies, namelijk de broedlocatie en het foerageergebied. Figuur 2 toont de boselementen die van belang zijn voor de broedmogelijkheden van deze vogelgroep.

1. De boselementen in het onderzoeksgebied, waaronder het Bunkerbos, het ten noordoosten van het Bunkerbos gelegen bosje en de beplanting aan de west- en noordzijde van het voormalige Vliegveld bieden broedgelegenheid voor bovengenoemde soorten. Deze boselementen worden gekenmerkt door rust.
2. Foerageergebied bestaande uit zowel open als gesloten vegetaties.

Soort(groep)gerichte maatregelen

1. Behoud aanwezig essentieel leefgebied
Aanwezige boselementen en bomenrijen intact laten.
2. Behoud rust
Geen aanleg van recreatieve paden in de boselementen om de aanwezige rust te garanderen.
3. Verbetering foerageergebied
Door extensivering van het agrarisch beheer (geen bemesting in combinatie met maaien en afvoeren) in het agrarische open gebied en de Groene Buffer ontstaat een meer gevarieerde, kruidenrijke vegetatie. Hierdoor wordt (ook) het voedselaanbod en de foerageermogelijkheden voor broedvogels van boselementen verbeterd.
4. Vergroten aanbod geschikte nestplaatsen
Voor een soort als ransuil kan het nestaanbod worden verbeterd door het plaatsen van kunstmatige nestgelegenheden.

3.1.3 Broedvogels van gebouwen met jaarrond beschermde nesten

Aanwezige soorten

Binnen het onderzoeksgebied zijn gedurende de onderzoeken van 2014 en 2018 diverse soorten waargenomen die voor hun nestgelegenheid mede afhankelijk zijn van bouwwerken. Het betreft de soorten huismus, boerenwaluw, gierzwaluw en kerkuil. De boerenwaluw heeft geen jaarrond beschermde nesten en behoort tot categorie II, maar wordt gezien zijn biotoopvoorkeur hier beschreven.

Leefgebied

Het onderzoeksgebied vervult voor de hierboven beschreven soorten twee belangrijke functies, namelijk broeden en foerageergebied.

1. Erven met opgaand groen bieden de huismus alle eisen die de soort stelt aan de functionele leefomgeving.
2. Kerkuil, gierzwaluw en boerenwaluw maken gebruik van de aanwezige bebouwing als nestplaats, met name bij erven. Deze soorten maken gebruik van het grootschalige open gebied om te foerageren.

3. Boerenwaluw gebruikt zowel de erven waar wordt gebroed, als de omringende gebieden (met name open terrein en de waterrijke delen) om te foerageren.

Soort(groep)gerichte maatregelen

1. Verbetering foerageergebied
Door extensivering van het agrarisch beheer (maaïen en afvoeren) in het agrarische gebied en de Groene Buffer ontstaat een meer gevarieerde, kruidenrijke vegetatie. Hierdoor wordt het voedselaanbod en de foerageermogelijkheden voor broedvogels van gebouwen verbeterd.
2. Verbeteren aanbod geschikte nestplaatsen
Voor een soort als kerkuil kan het nestaanbod worden verbeterd door het plaatsen van kunstmatige nestgelegenheden zoals nestkasten op (agrarische) erven.
3. Natuurinclusief bouwen
Nieuwe woningen dienen voorzien te worden van geschikte nestlocatie voor soorten als huismus en gierzwaluw. Op basis van ecologisch advies op voorhand de meest geschikte locaties bepalen.

Gierzwaluw

gebruik van speciale gierzwaluwkasten of door simpelweg het toegankelijk houden van ruimtes tussen boeidelen en dakpannen (met name bij nok- en gevelpannen).

1. Nestlocaties moeten verspreid over het plangebied liggen, en per 10 stuks binnen een afstand van max. 15 meter liggen.
2. Met name bij steile daken (>45 graden) gelegen op het noorden of oosten is het zinvol om gierzwaluwdakpannen te plaatsen.
3. Neststenen kunnen worden ingemetseld of aan de gevel worden geplaatst, ook hier bij voorkeur aan de noord- en oostzijde om oververhitting van de nestruimte te voorkomen.
4. Kans op vestiging is het grootste dichtbij bestaande nestplaatsen en kan soms enkele seizoenen (jaren) duren.
5. Alle nestlocaties hebben een obstakelvrije aanvliegroute (ook in de toekomst bij de groei van bijvoorbeeld beplanting).

Huisumus

Onderste rij dakpannen als nestlocatie beschikbaar houden. Dit kan door geen vogelschroot toe te passen of deze een rij naar boven te plaatsen. Ook kunnen 'vogelvides' worden toegepast (vogelschroot met ingebouwde nestruimtes).

1. Nestlocaties moeten verspreid over het plangebied liggen, en per >5 worden geclusterd (binnen 20 meter afstand van elkaar).
 2. Nestlocaties moeten benaderbaar zijn: aanvliegmogelijkheden (vrije vliegruimte) hebben en vrij zijn van andere verstoring.
4. Inrichting, beheer en onderhoud van openbaar groen/ruimte
 - De geschiktheid van nieuwwijken voor de huismus wordt verbeterd door bij de inrichting en het ontwerp rekening te houden met de eisen die de huismus stelt aan zijn leefomgeving: voldoende voedsel, mul zand voor een stofbad en (drink)water. Essentieel voor huismus is ook dat in de omgeving van de nestlocaties voldoende dekking aanwezig is in de vorm van dichte bosschages met voldoende voedsel. Het ontwikkelen van een ruige, natuurlijke groenstructuur waarin voldoende dekking aanwezig is, vormt hiervoor een goede uitwerking (o.a. geschoren hagen van liguster of meidoorn).
 - Gebruik in en om de nieuwe bebouwing uitsluitend inheems plantmateriaal, zie ook onderbouwing soortgerichte maatregelen voor vleermuizen (paragraaf 3.1.1).

- Voorlichting geven aan bewoners om betegelde tuinen te voorkomen. Beperk het aandeel gazon, leg ook bloemrijke zones aan ten behoeve van insecten.
- Het gemeentelijke groen ecologisch (botanisch) in beheer nemen.

3.1.4 Rugstreepad

Leefgebied

De rugstreepad is een pionierssoort die in 2014 en 2018 is waargenomen op enkele locaties buiten het plangebied (figuur 11). In 2018 is de soort aangetroffen op de golfbaan.

Soortgerichte maatregelen

1. Uitbreiding leefgebied

- Aanleg nieuwe leefgebieden voor rugstreepad in de Groene Buffer in de vorm van voortplantingswateren met lage waterstand in combinatie met ruigten en overwinteringsplekken zoals moestuintjes, stobbenwallen en takkenrillen. De voortplantingswateren mogen buiten het voortplantingsseizoen (voorjaar) opdrogen.
- Combinatie vleermuisbunkers met vergraafbaar zand als (nieuwe) overwinteringslocatie voor rugstreepadden.

2. Verbinden leefgebied

Aanleg van voorzieningen zoals een amfibieëntunnel met rasters op locaties met veel verkeersslachtoffers. Hiermee kan het leefgebied in de duinen worden verbonden met nieuw leefgebied in de Groene Buffer.

3.1.5 Platte schijfhoren

Leefgebied

Het voorkomen van platte schijfhoren is bekend in enkele watergangen ten noorden tot westen van de oorspronkelijke start- en landingsbaan, zie figuur 12. Er zijn maar weinig waarnemingen gedaan van deze soort, ondanks dat er gericht naar gezocht is. Vermoedelijk is de soort er alleen in lage dichtheden aanwezig. Zoals uit de leefwijze van de dieren is op te maken zijn ze erg gevoelig voor vervuiling en stellen ze hoge eisen aan hun habitat. In de nieuwe watergangen in het gebied is in 2018 onderzoek naar het voorkomen van de soort gedaan. De soort is hier echter niet waargenomen, naar verwachting omdat de watervegetatie in deze nieuwe watergangen nog in ontwikkeling is en de soort de watergangen nog niet heeft bereikt.

Soortgerichte maatregelen

1. Behoud aanwezig essentieel leefgebied

- De watergangen waar het voorkomen van de soort bekend is behouden.
- Bij het ontwerp en planvorming van nieuwe waterelementen rekening houden met de habitateisen van de platte schijfhoren zoals de aanwezigheid van waterplanten en goede waterkwaliteit.

2. Uitbreiding leefgebied

- Gefaseerd schonen van watergangen.
- Schonen van watergangen uitvoeren tussen begin oktober en eind februari. In de winter verblijft de soort namelijk in de bodem en zal deze minder hinder ondervinden van schoningswerkzaamheden.
- Terugzetten of ontzien van deel van de waterplanten bij het schonen van watergangen.
- Geen functies of teelten toestaan die van invloed zijn op de waterkwaliteit in de directe omgeving van het leefgebied van de platte schijfhoren.
- Gebiedseigen water zoveel mogelijk vasthouden.

- Geen afvalwater lozen of gebiedsvreemd (oppervlakte)water binnenlaten.
- Oevervegetaties ontwikkelen en de oevers extensief begrazen.

3.2 Categorie II

3.2.1 Broedvogels van open gebied

Soorten

Tijdens het onderzoek naar broedvogels in 2014 en 2018 zijn binnen het onderzoeksgebied verschillende territoria van broedvogels van open gebied vastgesteld. Het betreft hier de volgende soorten, met tussen haakjes het aantal territoria dat is vastgesteld van de betreffende soort. Het gaat om de veldleeuwerik, graspieper, gele kwikstaart, kievit, grutto, scholekster en tureluur. Deze soorten hechten allen belang aan open gebied dat gevrijwaard is van hoog opgaande structuren. De soorten broeden voornamelijk >50 meter afstand van deze structuren. Daarnaast heerst er rust doordat geen tot beperkte betreding van het terrein plaatsvindt.

Leefgebied

Belangrijkste randvoorwaarde voor de genoemde soorten is een open leefgebied in de vorm van kruiden- en soortenrijke graslanden met veel insecten op enige afstand van versturende factoren zoals bebouwing en wegen. Het voedsel voor de kuikens bestaat voornamelijk uit insecten en andere ongewervelden, die baat hebben bij een gevarieerde vegetatie en een gezonde bodem (waarin het bodemleven zich optimaal ontwikkelen kan) en weidevogelbeheer komt dan ook eigenlijk neer op het bevorderen van de insectenrijkdom. De weidevogelgemeenschap bestaat uit vogelsoorten met verschillende voedingsstrategieën en daarom is variatie in vegetatietypen, structuur en vochthuishouding van groot belang.

Na sluiting van het Vliegveld zijn deze graslanden ongeveer 10 jaar agrarisch beheerd, en dus ook bemest. Momenteel zijn enkele graslandtypen aanwezig (rietgrasdominanties, gemengde grasdominanties van het *Alopecurion* en *Arrhenatherion*, lage graslanden van het *Ranunculo-Alopecuretum* op de natste delen en soortenrijke *Arrhenatheretums* op de hoge delen. Hierdoor ook relatief veel afwisseling in structuur, met hoge grazige begroeiingen tot vrijwel open lage (natte) delen. Op basis van de vegetatie is af te leiden dat er aanzienlijke verschillen in vochthuishouding in de bodem aanwezig zijn, waarbij de matig droge tot droge delen (*Alopecurion* en *Arrhenatherion*) overwegen. De variatie in samenstelling van de bodem loopt van zware klei tot zandige klei, en plaatselijk is een dun laagje klei op zand aanwezig (bron: RVB).

Het aanwezige oppervlakte open grasland (inclusief de voormalige start- en landingsbanen) wordt door de ontwikkelingen teruggebracht met 190 ha. Om de resterende oppervlakte voor broedvogels van open gebied te optimaliseren zijn maatregelen noodzakelijk.

Soort(groep)gerichte maatregelen

1. Behoud rust en openheid in het resterende open gebied
 - Alleen aanleg van recreatieve paden in het resterende open gebied als deze afgesloten worden gedurende het broedseizoen.
2. Beheer afstemmen op verschralling
 - Extensivering van het agrarisch beheer is cruciaal aangezien grote delen in het dominante stadium verkeren waardoor de structuur te dicht is voor soorten als veldleeuwerik. De grasdominanties moeten verder verschraald worden door deze delen 2x per jaar te maaien en af te voeren na half juni en in september. De reeds kruidenrijke graslanden kunnen volstaan met 1x per jaar maaien (na 15 juni) en afvoeren, terwijl de natte delen nog later gemaaid kunnen worden (na 1 juli).

- Gefaseerd maaien en minimaal 20% laten staan. telkens een ander deel maaien. Maaisel na enkele dagen afvoeren. Zodra de graslanden kruidenrijker zijn kan als vuistregel wordt gebruikt “kort” gras 65% en “lang” gras 35%.
- Geen gebruik bestrijdingsmiddelen (agrarisch natuurbeheer/biologische landbouw).
- Randenbeheer: ontwikkel kruiden- en insectenrijke perceelranden door inzaaien van graan en kruidenrijke zaadmengsels.
- Inrichten/aanleggen van braakliggende percelen, vogelakkers, kleine graanveldjes om de vereiste openheid te realiseren voor soorten als veldleeuwerik.
- Waar mogelijk opzetten/verhogen van grondwaterpeil (met doel: meer voedselaanbod).

3.2.2 Broedvogels van structuurrijke bosranden, ruigten en moeras

Soorten

Binnen het onderzoeksgebied zijn territoria van broedvogelsoorten van structuurrijke bosranden, ruigten en moeras aangetroffen. Het betreft hier de kneu, spotvogel en de rietzanger. Betreffende soorten kunnen conform (Sierdsema, 1995) worden verdeeld in een aantal broedvogelgroepen. Spotvogel en kneu tot de grasmus-groep (struwelen en bosranden) en rietzanger tot de waterrietvogel-groep (natte rietvegetaties)

Leefgebied

Het onderzoeksgebied vormt broedgebied en foerageergebied voor de betreffende soorten. Samenvattend kan geconcludeerd worden dat het onderzoeksgebied voor de (soort)groep vogels van structuurrijke bosranden, ruigten en moeras van belang is omwille van de volgende redenen.

1. Diverse groene erven in het onderzoeksgebied vormen broedbiotoop voor de kneu.
2. Bosranden en struweel vormen broedbiotoop voor spotvogel.
3. Rietzanger broedt in het helofytenfilter en langs het Valkenburgse Meer.
4. Ruigte met veel onkruiden vormt belangrijk foerageergebied voor de kneu.

Soort(groep)gerichte maatregelen

1. Behoud aanwezig essentieel leefgebied
 - Behoud van aanwezige bosranden, ruigtevegetaties en moerassen.
2. Uitbreiding leefgebied
 - Ontwikkelen zoom- en mantelvegetaties langs de aanwezige bospercelen.
 - Meer struweel en ruigte aanleggen in de Groene Buffer. Gebruik inheemse soorten zoals sleedoorn- en meidoornstruiken.

3.2.3 Hermelijn

Leefgebied

Hermelijn en andere soorten marterachtigen zoals wezel en bunzing zijn soorten van kleinschalig en structuurrijk landschap. In het grootschalige open gedeelte van het onderzoeksgebied ontbreekt mogelijk voldoende dekking voor de soort. Vooral gebieden met veel structuurvariatie en landschapselementen zijn geschikt. Leefgebied bestaat uit combinatie van landschapselementen (ruigten, houtwallen, greppels, rietoevers, bosjes) en kleine wateren (sloten, plassen). Dekking is essentieel, dieren verplaatsen zich vooral langs lijnvormige elementen zoals heggen, muurtjes, singels en oeverlijnen.

Hermelijn is bij de onderzoeken waargenomen langs het Valkenburgse Meer. Op basis van deze voorkeur mag de hermelijn ook verwacht worden in de omgeving van het helofytenfilter en het Bunkerbos. Het open gebied

van het voormalige vliegveld biedt de hermelijn naar verwachting slechts in beperkte mate een geschikt jachtgebied omdat dekking in belangrijke mate ontbreekt.

Soort(groep)gerichte maatregelen

Behoud en uitbreiding leefgebied

- Aanleg landschapselementen (singels, bosjes, waterelementen) in Groene Buffer en parkzones in ontwikkelingsgebied.
- Maatregelen gericht op het vergroten van het voedselaanbod (met name om de muizenstand te verhogen). Het bevorderen van bes- en nootdragende planten verbetert de foerageermogelijkheden.
- Door holle bomen te handhaven en takkenhopen en rietbossen te laten liggen ontstaan nieuwe schuilplaatsen.
- Door het aanbrengen van rasters en faunavorzieningen kan het aantal verkeersslachtoffers langs drukke wegen beperkt worden.

3.3 Categorie III

3.3.1 Argusvlinder

Argusvlinder komt momenteel niet in het plangebied voor. De argusvlinder is een standvlinder die recent nog zeer algemeen was in heel Nederland, maar sindsdien een sterke neerwaartse trend kent. De hoofdverspreiding van de soort ligt momenteel in Laag-Nederland en Zuid-Limburg. Waardplanten van de soort zijn diverse overblijvende grassoorten waaronder kropaar, kweek en beemdgrassen. Sleutelwoorden in leefgebied van de argusvlinder zijn: variatie, bloemen, verticale structuren (hekwerken, muurtjes), warmte en beschutting. Om geschikt leefgebied voor argusvlinder te realiseren is het van belang om bij het beheer te streven naar:

- variatie in de vegetatiehoogte;
- een open vegetatiestructuur, leidend tot een warm microklimaat;
- een maximaal aanbod van bloeiende nectarplanten gedurende mei-september;
- behoud van kleine topografische hoogteverschillen en verticale structuren in een terrein (bron: beschermingsplan argusvlinder).

1. Aanleg nieuw leefgebied

Zones in de Groene buffer aanleggen met groot aanbod van bloeiende planten (met name knoopkruid en distelsoorten zijn belangrijke nectarplanten). Verder is variatie in vegetatiehoogte en de aanwezigheid van snel opwarmende structuren van groot belang.

2. Beheer leefgebied

- *Gefaseerd maaien*
Tijdens elke maaibeurt wordt 80% gemaaid en blijft 20% staan. Elke maaibeurt blijft op een andere locatie 20% van de vegetatie staan.
- *Timing maaibeheer*
Voor argusvlinders kan maaibeheer het beste gefaseerd gebeuren ten tijde van de vliegtijd. Het adulte stadium is de enige waarin de argusvlinder een maaimachine kan ontwijken. De eerste maaibeurt vindt, afhankelijk van de piek van de vliegtijd, eind mei plaats. De tweede maaibeurt is mogelijk vanaf half augustus tot uiterlijk half september
- *Tegengaan verruiging verticale structuren*
Verticale structuren vormen een essentiële voortplantingshabitat voor de argusvlinder. Op grassen rond de structuur worden eitjes afgezet en leven de rupsen. Poppen zijn te vinden op de structuren zelf. Om verruiging van de structuren tegen te gaan dienen ze minimaal

tweemaal per jaar gevrijwaard te worden van vegetatie door rond de structuur te maaien.
Timing: half mei en begin augustus, flexibel afhankelijk van de piek van de vliegtijd

- *Creëren van zones met kale grond*

Door tijdens het maaien af en toe iets dieper te maaien, ontstaan kleine plekken met kale grond. Deze plekken hebben een essentiële functie in territoria van mannetjes en als opwarmhabitat voor de vlinders.

3.3.2 Rietorchis

Essentieel leefgebied

Rietorchis is een soort van natte schraalgraslanden en hooilanden. De standplaatsen van rietorchis zijn door het aangepaste beheer en het verwijderen van de start- en landingsbanen in het onderzoeksgebied momenteel nagenoeg verdwenen. De standplaatsen van rietorchis waren vooral binnen 5 meter van de start- en landingsbanen te vinden. Op de golfbaan is de soort nog wel aanwezig. Bij een beheer gericht op verschraling kan de soort zich naar verwachting herstellen op de nattere delen van het onderzoeksgebied.

Soort(groep)gerichte maatregelen

Botanisch beheer

- Botanisch beheer van de aanwezige rietlanden en andere natte standplaatsen: geen bemesting in combinatie met maaien en afvoeren in het najaar.
- Door de zachte ondergrond moet licht materieel worden ingezet bij het beheer.

3.4 Overzicht maatregelen

In onderstaande tabel staat een overzicht van de belangrijkste maatregelen per soort(groep).

Cat	Soort(groep)	Behoud aanwezig leefgebied	Verbetering leef-/foerageergebied	Behoud rust en openheid	Natuurinclusief bouwen	Inrichting en beheer openbaar groen	Verlichting beperken	Verbinden leefgebieden	Vergroten aanbod nestplaatsen
I	Vleermuizen								
I	Broedvogels bos jaarrond								
I	Broedvogels gebouwen jaarrond								
I	Rugstreepad								
I	Platte schijfhoren								
II	Broedvogels van open gebied								
II	Broedvogels randen, ruigten, moeras								
II	Hermelijn								
III	Argusvlinder								
III	Rietorchis								

Literatuurlijst

- Antea Group, 2017. Ontwikkeling Locatie Valkenburg, notitie reikwijdte en detailniveau.
- Bij12 (2017). Kennisdocument Rugstreeppad Bufo calamita. Bij12, versie 1.0, Utrecht.
- Dotinga, H. en Trouwborst, A., 2017. De Gebrekkige bescherming van weidevogels in agrarische gebieden in Nederland. Artikel in tijdschrift Natuurbeschermingsrecht, nummer 2 - april 2017, jaargang 1.
- Eelerwoude, 2015. Inventarisatie flora & fauna Vliegveld Valkenburg.
- Eelerwoude, 2018. Inventarisatie fauna Vliegveld Valkenburg (fase I).
- Eelerwoude, 2019. Soortmanagementplan fase II Vliegveld Valkenburg.
- Van der Vliet, R.E., 2018. Natuurtoets RPAS-testcentrum Valkenburg. Toetsing in het kader van de Wet natuurbescherming. Rapport 18-162. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Sierdsema H. 1995. Broedvogels en beheer. Het gebruik van broedvogelgegevens in het beheer van bos- en natuurterreinen. SBB-rapport 1995-1, SOVON-onderzoeksrapport 1995/04. SBB/SOVON, Driebergen/Beek-Ubbergen.

Bijlage 1 Wettelijk kader natuurwetgeving

Bescherming van soorten

Zorgplicht

De Wet natuurbescherming erkent de intrinsieke waarde van in het wild levende planten- en diersoorten, of de soort nu beschermd is of niet (= zorgplicht). Deze zorgplicht houdt in dat een ieder voldoende zorg in acht moet nemen voor de in het wilde levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. Overtreding van de zorgplicht is niet strafbaar gesteld, maar kan door toepassing van bestuursdwang wel worden gehandhaafd.

Beschermingsregimes

Op het onderdeel soortbescherming deelt de Wet natuurbescherming soorten in drie beschermingsregimes in:

1. Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

Alle vogels cf. artikel Vogelrichtlijn

2. Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

Soorten uit Bijlage IV Habitatrichtlijn, Bijlage I en II van het Verdrag van Bern en Bijlage II van het Verdrag van Bonn. In de bijlagen van de Verdragen van Bern en Bonn worden ook vogels genoemd².

3. Beschermingsregime “andere soorten”

Soorten die uit nationaal oogpunt bescherming behoeven.

Elk van deze beschermingsregimes heeft zijn eigen verbodsbepalingen en vereisten voor vrijstelling of ontheffing van de verboden.

Verbodsbepalingen

De Wet natuurbescherming gaat uit van het ‘nee, tenzij-principe’. In de wet worden ten aanzien van de beschermde soorten een aantal verbodsbepalingen genoemd (figuur 1). De verbodsbepalingen zijn gekoppeld aan het beschermingsregime van de soort (resp. Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn of de groep ‘Overige soorten’). Dat betekent dat deze verbodsbepalingen niet overtreden mogen worden, tenzij voor de soort(en):

- Een vrijstelling geldt;
- Er gewerkt wordt met een goedgekeurde Gedragscode (feitelijk een collectieve ontheffing);
- Een ontheffing is verkregen.

² De brochure ‘Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen’, versie 1.3. Ministerie van EZ, december 2016 impliceert dat de bescherming uit de Vogelrichtlijn prevaleert boven de bescherming van vogels uit de verdragen van Bonn en Bern

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn § 3.1 Wn	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn § 3.2 Wn	Beschermingsregime andere soorten § 3.3 Wn
Art 3.1 lid 1 Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	Art 3.5 lid 1 Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen	Art 3.10 lid 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
Art 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernietigen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen	Art 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantingsplaat- sen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernietigen	Art 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplanting- plaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernietigen
Art 3.1 lid 3 Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben	Art 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernietigen of te rapen	Niet van toepassing
Art 3.1 lid 4 en lid 5 Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort	Art 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren	Niet van toepassing
Niet van toepassing	Art 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernietigen	Art 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernietigen

Figuur 1. Overzicht verbodsbepalingen Wet Natuurbescherming (bron: brochure 'Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen', versie 1.3. Ministerie van EZ, december 2016).

Om af te mogen wijken van de verbodsbepalingen (en deze toch te mogen overtreden) via een ontheffing of een vrijstelling moet aan drie criteria worden voldaan:

1. Er is geen andere bevredigende oplossing voor de handeling (=alternatievenafweging);
2. De afwijking is gebaseerd op een in de wet genoemd belang (b.v. openbare veiligheid of volksgezondheid);
3. De ingreep of handeling mag geen afbreuk doen aan en/of verslechtering betekenen voor de staat van instandhouding van de soort.

Als aan (alle) drie deze vereisten voldaan is, kan een ontheffing worden verleend. Voor een aantal handelingen zijn bovendien vrijstellingen mogelijk in de vorm van een provinciale verordening of een (goedgekeurde) gedragscode.

Voorgaand figuur geeft een overzicht van de verbodsbepalingen per beschermingsregime. De verbodsbepalingen voor de groep van overige, 'nationale' soorten zijn geïnspireerd op de Habitatrichtlijn en op een aantal punten versoepeld. Zo is het opzettelijk verstoren van beschermde soorten (en hun verblijfplaatsen) uit deze groep van overige soorten niet langer verboden. Wel is het nog steeds verboden om vaste verblijfplaatsen van dieren onder dit beschermingsregime opzettelijk te beschadigen of te vernietigen.

Voor vogels geldt dat verstoren niet verboden is als de verstoring maar niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de soort (artikel 3.1, lid 4 en lid 5). Het beschadigen van in gebruik zijnde vogelnesten tijdens het broedseizoen blijft verboden, maar het verstoren dus niet meer, tenzij er sprake is van een wezenlijke invloed op de staat van instandhouding van de specifieke soort(en). Het is aan de

initiatiefnemer om zich op de hoogte te (laten) stellen, en waar nodig aan te tonen, dat de op zich verstorende activiteit geen bedreiging vormt voor de staat van instandhouding van de betreffende vogelsoort.

Tot slot geldt het opzettelijk doden of vangen en het verbod om vaste verblijfplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te vernielen of beschadigen, niet voor bosmuis, huisspitsmuis of veldmuis in of op gebouwen of de daarbij behorende erven of roerende zaken (*artikel 3.10 lid 3*).

Kader - Opzettelijkheid

In de Wet natuurbescherming is bij meer verbodsbepalingen dan onder de Flora en faunawet het opzetvereiste toegevoegd, in lijn met de artikelen van de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn. In de Flora en faunawet was alleen sprake van het opzetvereiste bij verontrusting (artikel 10). Hierdoor was de Flora en faunawet strenger dan de verbodsbepalingen van de Habitatrichtlijn. Niet-opzettelijke handelingen waarbij de verbodsbepalingen overtreden worden, zijn nu niet langer verboden. Daar is van belang dat het Europees Hof van Justitie in zijn jurisprudentie heeft bepaald dat onder opzet ook voorwaardelijke opzet moet worden begrepen: *“Daarvan is sprake als iemand een handeling verricht en daarbij bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt dat zijn gedragingen schadelijke gevolgen hebben voor een dier of plant....”*.

Andere bevredigende oplossing(en)

De initiatiefnemer moet aantonen en beargumenteren dat er geen andere bevredigende oplossingen zijn waardoor overtreding van de verbodsbepaling(en) kan worden voorkomen, bijvoorbeeld door planaanpassing of het aanpassen van de uitvoeringsperiode. Het is aan het bevoegd gezag (doorgaans dus de provincie) om de alternatieve oplossingen te beoordelen en hierover te besluiten. De onderbouwing moet gebaseerd zijn op objectieve en controleerbare gegevens.

Belangen

Voor de soorten die beschermd zijn onder de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn kan alleen ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de in deze richtlijnen genoemde belangen. Voor de groep van overige, nationaal beschermde soorten wordt uitgegaan van de in de Habitatrichtlijn genoemde belangen, plus een aantal aanvullende belangen. In het Kader Wettelijk Belang wordt een overzicht gegeven van deze belangen.

Staat van instandhouding van de soort

Tot slot moeten de effecten van de voorgenomen handeling(en) worden beoordeeld aan de staat van instandhouding (Svl) van de soort. De Svl varieert per soort en per handeling, en is niet vastgelegd in de wet. Een handeling op een zeldzame beschermde soort zal eerder leiden tot een negatief effect op de Svl dan bij een algemene soort. Belangrijk is ook de trend (aantalontwikkeling) en de ruimtelijke verspreiding van de soort. Bij de beoordeling moet rekening worden gehouden met cumulatieve (versterkende) effecten, bijvoorbeeld door andere handelingen of ontwikkelingen in de omgeving en met reeds verleende ontheffingen voor dezelfde populaties van deze soort(en). Bij de beoordeling mogen compenserende en mitigerende (verzachtende) maatregelen worden betrokken. Het ecologische toetsingscriterium verschilt per beschermingsregime. Om te beoordelen of aan deze criteria wordt voldaan, moeten inzicht worden gegeven in:

1. De Svl (van de populatie) van de soort (in zijn natuurlijke verspreidingsgebied).
2. Het effect van de handeling of ontwikkeling op de soort.

Kader - Staat van instandhouding

- **Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn:** “De maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de betreffende soort”.
- **Beschermingsregime soort Habitatrichtlijn:** “Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan”.
- **Beschermingsregime Overige soorten:** “Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan”.

Voorkomen van overtreding verbodsbepalingen

In sommige situaties kunnen maatregelen worden getroffen waardoor negatieve effecten en overtreding van de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming kunnen worden voorkomen. Bijvoorbeeld door de kap van bomen met broedende vogels uit te stellen tot na de broedtijd. Al kan de boom ook een nest bevatten van een vogelsoort waarbij het nest jaarrond beschermd is, waardoor overtreding niet kan worden voorkomen. Het plannen van werkzaamheden buiten de kwetsbare periode(n) van beschermde soorten is een veel toegepaste maatregel. Andere mogelijkheden om overtreding te voorkomen zijn wellicht het aanpassen van de werkvolgorde, gebruik te maken van andere apparatuur of de werkzaamheden te faseren in ruimte en tijd (zoals in het voorbeeld).

Vrijstellingen

Onder de Wet natuurbescherming is niet altijd een ontheffing nodig bij handelingen die leiden tot overtreding van de verbodsbepalingen in de wet. Dit zijn bijvoorbeeld de provinciale vrijstellingen en de gedragscodes. Ook kan er sprake zijn van een vrijstelling als de handeling is opgenomen in een beheerplan voor een Natura 2000-gebied of programma in het kader van een programmatische aanpak. Tot slot kan het Rijk voor handelingen en activiteiten waarvoor zij bevoegd gezag is een vrijstelling geven in de vorm van een Ministeriele Regeling. Vrijstellingen kunnen alleen gelden voor de verbodsbepalingen en de voorwaarden zoals genoemd bij de verschillende beschermingsregimes.

Provinciale verordening

Provinciale Staten kunnen vrijstelling van de verbodsbepalingen verlenen. Zo zijn met een provinciale verordening een aantal vooral algemeen voorkomende en beschermde zoogdieren als egel en rosse woelmuis vrijgesteld van de ontheffingsplicht. Door deze mogelijkheid ontstaan echter wel verschillen in de bescherming van soorten tussen de verschillende provincies.

Kader - Wettelijk Belang

Voor vogels beschermd onder de Vogelrichtlijn kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

- in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
- in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
- ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
- ter bescherming van flora en fauna;
- voor onderzoek en onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt;
- om het vangen, onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan.

Voor soorten beschermd onder de Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern of het Verdrag van Bonn kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

- in het belang van de bescherming van wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen eigendom;
- in het belang van volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijk gunstige effecten;
- voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van kunstmatige vermeerdering van planten, of
- om onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen, onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben.

Voor andere 'nationaal' beschermde soorten kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

- de belangen die gelden voor soorten van de Habitatrichtlijn zoals hierboven genoemd;
- in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
- ter voorkoming van schade en overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes of begraafplaatsen;
- ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omliggende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
- ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud van landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied;
- in het algemeen belang van de betreffende soort.

Programmatistische aanpak

De Wet natuurbescherming biedt de mogelijkheid om een programmatistische aanpak toe te passen. Een dergelijk programma kan zowel door het Rijk als door provincies worden opgesteld. Onder de Flora en faunawet is reeds ervaring opgedaan onder de 'Generieke' of 'Gebiedsgerichte aanpak'. Tevens is voor een aantal grootschalige ontwikkelingen en plangebied een Generieke ontheffing verleend zoals voor de gemeente Tilburg, het Havengebied Rotterdam en Vliegveld Twente. Het biedt de mogelijkheid om door middel van een actieve leefgebiedenbenadering te streven naar een betere verbinding tussen economie en ecologie.

Beheerplan Natura 2000-gebied

Tot slot zijn handelingen die onderdeel uitmaken van een beheerplan voor een Natura 2000-gebied of een programmatistische aanpak (zoals stikstof) vrijgesteld, mits de handelingen zijn getoetst aan de criteria voor afwijking van de soortenbeschermingsregimes.

